

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

RASINKANGAS, LASSE & TOIVAINEN, PERTTU

MASKULIINISUUDET, STATUS JA VALTA
JUNIORIJÄÄKIEKKOJOUKKUEESSA

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö

Luokanopettajan koulutus

2013

Luokanopettajankoulutus		Tekijä Rasinkangas, Lasse & Toiviainen, Perttu	
Työn nimi Maskuliinisuudet, status ja valta juniorijääkiekkjoukkueessa			
Pääaine kasvatustiede	Työn laji pro gradu-tutkielma	Aika Toukokuu 2013	Sivumäärä 73 + liitteet 4
Tiivistelmä			
<p>Tutkimuksessa tarkastellaan maskuliinisuutta, statusta ja valtaa erään pohjoissuomalaisen juniorijääkiekkjoukkueen kontekstissa. Tutkimusmetodeina käytimme osallistuvaa havainnointia, kyselylomakkeita ja puolistrukturoituja haastatteluja. Tämä tutkimus on laadullinen, kriittisen miestutkimuksen tutkimusperinteeseen asemoituvaa tutkimus. Aineiston analyysimenetelmänä käytämme diskurssianalyysiä. Tutkimuksemme sijoittuu vahvasti myös etnografisen tutkimuksen perinteeseen.</p> <p>Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme: ”Minkä tyyppinen maskuliinisuus asettuu hegemoniseen asemaan tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa?” tarkastelee tutkimassamme jääkiekkjoukkueessa vallitsevaa hegemonista maskuliinisuutta. Tämän tutkimuskysymyksen avulla pyrimme kartoittamaan sitä, minkä tyyppisten statusresurssien avulla yksilöt asemoituvat hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin tutkimassamme yhteisössä. Tämän tutkimuksen yhteydessä hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin asemoituneet yksilöt käyttivät yhteisössä myös valtaa. Käsittelemme siten myös erilaisten statusresurssien lisäksi hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin asemoituneiden yksilöiden käyttämää valtaa.</p> <p>Aineistomme perusteella fyysisuus nousi hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin asemoituvien yksilöiden merkittävimäksi yksittäiseksi statusresurssiksi. Muita korkeaan statukseen merkittävästi vaikuttaneita statusresursseja olivat muun muassa sosiaalisuus, huumori ja välittäminen. Joukkueen hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin asemoituvien yksilöiden edustama hegemoninen valta-asema perustui tämän tutkimuksen yhteydessä reiluuteen ja muut huomioon ottamiseen eli niin sanottuun ”rakentavaan valtaan”.</p> <p>Toinen tutkimuskysymyksemme: ”Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuusdiskursseihin, suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?” tarkastelee joukkueessa ilmenevien erilaisten maskuliinisuuden konstruktioiden suhteutumista toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta. Olemme määritelleet aineistomme perusteella kolme erillistä joukkueessa ilmenevää maskuliinisuuden konstruktioita: banaalit tasapainoilijat, kovikset ja rauhalliset myötäilijät. Tarkastelemme näiden ryhmien välisiä valtasuhteita vallan erilaisten ulottuvuuksien näkökulmasta. Erilaisten maskuliinisuuden konstruktioiden välisiä statussuhteita joukkueessa määrittelemme statusulottuvuuksien (respektipainotteinen/kaverisuosio) näkökulmasta.</p> <p>Aineistomme perusteella banaalit tasapainoilijat asettuivat maskuliinisuuden konstruktiona parhaiten joukkueen sisäisen hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin. Tämä ryhmä käytti valtaa muihin maskuliinisuuksiin nähden. Statusulottuvuuksien näkökulmasta banaalit tasapainoilijat toimivat kaverisuosioon perustuvan statusulottuvuuden viitekehityksessä. Kovikset käyttivät ”pelkovaltaan” perustuvaa valtaansa rauhallisiin myötäilijöihin nähden ja heidän statusulottuvuutensa oli ”respektipainotteista”. Kaikkein vähiten valtaa yhteisössä oli rauhallisilla myötäilijöillä, joilla ei juurikaan ollut valtaa yhteisössä. Tämän ryhmän status oli muihin maskuliinisuuden konstruktioihin verrattuna kaikkein heikoin.</p>			
Asiasanat maskuliinisuudet, hegemoninen maskuliinisuus, valta, status			

Department of Educational Sciences and Teacher Education Degree Programme in Primary Teacher Education		Author Rasinkangas, Lasse & Toiviainen, Perttu	
Title Masculinities, status and power in a junior ice hockey team			
Major subject Education	Type of thesis Master's thesis	Year May 2013	Number of pages 73 + 4 appendices
Abstract <p>This study examines masculinity, status and power in the context of Finnish junior ice hockey team. Ethnographic material collected during one year includes observation, questionnaires and interview data. This study is qualitative and influenced by a tradition of critical studies on men and masculinities. Discourse analysis is used as a method of analysis of the research data.</p> <p>The first research question is: "what kind of masculinity has reached a position of hegemonic masculinity in the junior ice hockey team under investigation?" We examined what kind of status resources a person needs and uses, while trying to locate oneself into the discourse of hegemonic masculinity. The study reveals that the individuals who located themselves into the discourse of hegemonic masculinity also used power in their reference group. Hence, we also consider power in the framework of hegemonic masculinity.</p> <p>Among the individuals who were located into the discourse of hegemonic masculinity, corporality was the most valuable status resource in their reference group. Other important status resources were humor, social relationships and caring. Hegemonic power in this reference group was used by representatives of hegemonic masculinity and it was based on fairness and friendship. This kind of form of power is called "fair power".</p> <p>Our second research question examines: "how do boys, who are located into different masculinity discourses, relate to each other in the perspective of power and status?" We aimed to examine how the different constructions of masculinities were related to each other in the perspective of power and status. On the basis of analysis of the data, we have determined three different constructions of masculinities, which arose in the junior ice hockey team. These constructions are: toughies, silent sympathizers and banal balancers. We examined power relations between these groups from the perspective of different dimensions of power, as well as status relations of different constructions of masculinities from the perspective of status dimensions (peer likeability/respect).</p> <p>According to our data, the banal balancers as a construction of masculinity was settled most explicitly in the hegemonic masculinity discourse in this particular ice hockey team. This group used power towards other masculinities. In the perspective of status dimensions, the banal balancers acted in the framework of status dimension that was based on peer likeability. Toughies used power that based on "fear power" towards silent sympathizers and their status dimension was based on respect. Silent sympathizers had least power in this reference group. The status of silent sympathizers was the weakest compared to the other constructions of masculinities.</p>			
Keywords masculinities, hegemonic masculinity, status, power			

Sisältö

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	5
2.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET	6
2.2 MASKULIINISUUS, SUKUPUOLI JA HEGEMONINEN MASKULIINISUUS	8
2.2.1 Hegemonisen maskuliinisuuden kritiikkiä	14
2.2.2 Erilaisia maskuliinisuuksia	16
2.3 STATUSRESURSSIT, STATUSULOTTUVUUDET JA VALLANKÄYTÖN MUODOT	17
2.3.1 Statusresurssit	20
2.3.2 Väkivalta statusresurssina	21
2.3.3 Huumori statusresurssina	23
2.3.4 Fyysis-materiaalisuus statusresurssina	23
2.3.5 Seksuaalisuus statusresurssina	24
2.3.6 Performanssit statusresurssina	25
2.3.7 Sosiaaliset suhteet ja välittäminen statusresurssina	26
2.3.8 Statusulottuvuudet ja vallankäytön muodot	27
2.4 VALTA	28
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS	30
3.1 DISKURSSIANALYYSI	33
4 TUTKIMUSTA KOSKEVAT EETTISET NÄKÖKULMAT	36
5 TULOKSET	38
5.1 HEGEMONINEN MASKULIINISUUS JUNIORIJÄÄKIEKKOJOUKKUEESSA	40
5.1.1 Statusresurssit hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä	42
5.1.2 Statusulottuvuudet hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä	50
5.1.3 Vallankäytön muodot hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä	51
5.1.4 Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat	52
5.2 ERILAISET MASKULIINISUUDEN DISKURSSIT - VALLAN JA STATUKSEN NÄKÖKULMA	56
5.2.1 Kovikset	57
5.2.2 Rauhallisina myötäilijöinä näyttäytyvät banaalit tasapainoilijat	60
5.2.3 Rauhalliset myötäilijät	61
6 POHDINTA	65
LÄHTEET	70
LIITTEET	74

1 JOHDANTO

Se, mitä miehen tulee olla, on loppujen lopuksi vain ympäristön luoma koodisto ja tietynlainen ajatustottumuksen uni, joka hallitsee meitä (Rasinkangas & Toiviainen).

Jääkiekko on lajina ja kulttuurina usein tarkastelun kohteena suomalaisessa media- ja yhteiskuntakeskustelussa. Suomalaisten suhtautuminen lajiin vaihtelee intohimoisesta fanituksesta inhoon. Myös tämän tutkimuksen tekijöiden suhde lajiin poikkeaa hyvin paljon toisistaan, mikä luokii tutkimukselle erityisen mielenkiintoisen lähtökohdan. Toisella tutkijoista on harrastustausta jääkiekon parissa ja toisella ei ole minkäänlaista henkilökohtaista suhdetta lajiin. Jääkiekolla on suhde suomalaisuuteen ja sitä kautta varmasti lähes kaikkiin suomalaisiin. Lähes jokaisella suomalaisella on ainakin jonkinlainen mielipide jääkiekosta ja jääkiekkokulttuurista. Harvassa maassa maailmanlaajuisesti niinkin pieni laji kuin jääkiekko saa yhtä suurta medianäkyvyyttä kuin Suomessa. Jääkiekko toimii Suomessa myös arvokeskustelujen synnyttäjänä. Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on ennen kaikkea jääkiekon asema ”miehisenä” ja ”maskuliinisena” pidettynä lajina. (STT, 16.5.2012; Kokkonen, 2008, s. 311-320.)

Urheilu ja sitä kautta jääkiekko on 1900-luvun Suomessa yhdistetty nationalismiin ja kansallista urheilumenestystä on pidetty kansallisen suorituskyvyn ja itsetunnon mittarina. Urheilu on toiminut suomalaisessa yhteiskunnassa myös miehisyyden ja maskuliinisuuden siirtäjänä ja sen avulla on rakennettu kuvaa ihanteellisesta suomalaisesta miehestä, joka on toimissaan rehti, kerskailematon ja sisukas. Varsinkin yksilöurheilulajit ja niissä menestyminen olivat 1900-luvun alkupuolella tärkeitä kansallisen itsetunnon määrittäjiä. Myöhemmin joukkueurheilulajit ja ennen kaikkea jääkiekko ovat syrjäyttäneet yksilöurheilulajit kansallisen identiteetin rakentajina. Jääkiekon voidaan nähdä kuvaavan nykyistä suomalaista yhteiskunnallista todellisuutta kovana, mutta silti yhteisöllisyyttä vaativana lajina.

Suomen jääkiekkomaajoukkueen vuonna 1995 voittamaa maailmanmestaruutta on rinnastettu jopa lama-ajasta selviämiseen. Jääkiekkoa onkin oltu kohottamassa kansallisurheilulajiksi ja sen merkitys yhteiskunnassamme on paljon muuta kuin vain sen rooli yhtenä urheilulajina muiden joukossa. (Kokkonen, 2008, 311-320; STT, 16.5.2012.)

Jääkiekko on ulkoisesti väkivaltainen laji ja fyysinen kontakti kaukalossa on hyväksyttyä, sääntöjenmukaista ja yksi lajin keskeisistä elementeistä. Sopimaton kaukaloväkivalta on kuitenkin herättänyt yhteiskunnallista keskustelua. Jääkiekkoilussa vallitsevan hegemonisen maskuliinisuuden ilmapiiriin on ilmestynyt säröjä, jotka kyseenalaistavat irrelevantin ja normeja rikkovan väkivallan. (Laihonen, 21.2.2013.)

Aika ajoin myös juniorijääkiekko herättää yhteiskunnallista keskustelua. Tämä keskustelu nivoutuu usein myös kasvatustutkimukseen. Juniorijääkiekkoujoukkue on koulun tapaan kasvatusympäristö, jossa vallitsevat tietyt diskurssit ja jossa tietyntyyppiset diskurssit ovat marginalisoituja tai syrjäytettyjä diskursseja enemmän esillä. Juniorijääkiekkoujoukkue eroaa monin osin koululuokan kasvatusympäristöstä ja diskursiivisesta ilmapiiristä. Juniorijääkiekkovalmennus on esimerkiksi opettajan koululuokassa tekemään kasvatustyöhön verrattuna usein selkeästi raadollisempaa. Esimerkiksi jo juniorijääkiekkotasolla fyysiset rangaistukset, kuten vaikkapa ”juoksuttaminen” epäonnistuneen pelin tai harjoituksen jälkeen, ovat mahdollisia. Koulukontekstissa monet juniorijääkiekkovalmennuksessa käytetyt kasvatustekniikat olisivat vähintäänkin kyseenalaisia. Jääkiekkoujoukkue on kasvatusympäristö siinä missä koululuokkakin. Jääkiekkoa harrastaville lapsille ja nuorille jääkiekkoujoukkue on ajankäytöllisestikin joskus miltei kouluun verrattava elämän tahdittaja.

Tämän tutkimuksen keskiössä on 14-16 -vuotiaiden poikien juniorijääkiekkoujoukkue erilaisten maskuliinisuuksien, vallan ja statuksen näkökulmasta. Tarkoituksenamme on selvittää minkä tyyppinen maskuliinisuus asettuu hegemonisen maskuliinisuuden asemaan tutkimassamme juniorijääkiekkoujoukkueessa. Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan tämän tutkimuksen yhteydessä ihailuinta ja arvostetuinta tapaa olla poika tai mies tietyssä osakulttuurissa. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä miten pojat, jotka

asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta.

Selvitämme tässä tutkimuksessa siis sitä, minkä tyyppinen tapa olla poika tai mies saavuttaa tutkimassamme jääkiekkjoukkueessa arvostetuimman ja ihailuimman maskuliinisuuden aseman. Tutkimme lisäksi sitä, kuinka juniorijääkiekkjoukkueen pelaajat saavuttavat valtaa ja statusta vertaisryhmässään. Olemme kiinnostuneita myös siitä, minkä tyyppiset maskuliinisuudet saavuttavat valtaa ja statusta urheilullisessa nuorten poikien yhteisössä ja mikä on näiden maskuliinisuuksien suhde toisiinsa. Tutkimuksemme teoreettista taustaa sekä metodologisia ratkaisuja esittelemme laajemmin kappaleissa ”Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset” sekä ”Tutkimusmenetelmät ja tutkimusprosessin kuvaus”.

Tutkimuksemme on ajankohtainen, sillä vuosi 2012 oli jääkiekon ympärillä pyörivän arvokeskustelun kannalta poikkeuksellisen vilkas. 2012 presidentinvaalien aikaan Pekka Haaviston edettyä presidentinvaalien toiselle kierrokselle käytiin keskustelu homoseksuaalisuudesta myös jääkiekkopiireissä ja urheilulehdissä (Urheilulehti, 2012). Myöhemmin keväällä 2012 jääkiekon MM-kisojen lippujen hinnat herättivät jopa ministerit keskusteluun (Uusi Suomi, 2012). Saman vuoden syksyllä keskusteltiin edelleen kaukaloväkivallasta, jossa tärkeäksi keskustelun sisäiseksi teemaksi nousi se, kenellä ylipäätään on oikeus kommentoida kaukalossa ilmenevää väkivaltaa (Yle, 2012). Keskustelua jääkiekon misogyniasta herätti syksyllä 2012 myös naispuolisen jääkiekkotuomarin ulostulo kentällä tapahtuvasta ”huorittelusta” ja sukupuolittuneesta väkivallasta (Yle, 2012).

Maskuliinisuus, status ja valta teemoina toimivat jatkuvasti näiden ajankohtaisten puheenaiheiden taustavaikuttimina, vaikka keskusteluissa ei välttämättä tämäntyyppistä termistöä käytettäisikään. Epävirallisen kansallislajimme parissa kasvaa jatkuvasti uusia sukupolvia, jotka omaksuvat jääkiekkomaailman sisäisiä diskursseja osaksi omaa maailmankuvaansa. Ajankohtaista aihetta käsittelemme kriittisen miestutkimuksen näkökulmasta. Diskurssianalyysiä aineistonanalyysimenetelmänä hyväksi käyttäen pyrimme pureutumaan jääkiekkoilevien poikien maailmaan vallan, statuksen ja maskuliinisuuden näkökulmasta. Kriittinen miestutkimus liittyy tutkimuksemme poststrukturalistiseen sukupuolitietoiseen teoreettis-metodologiseen viitekehukseen. Tiedostamme, että sukupuoleen ja

maskuliinisuuden liittyvät diskurssit ja niiden kautta tuotettu tieto on dynaamista ja alati muuttuvaa sekä sidoksissa kulloinkin tarkastelun kohteena olevaan kulttuuris-historialliseen kontekstiin. Emme koe, että sitoutumalla tiettyihin selkeisiin ennalta tuotettuihin tai muodostettuihin rakenteisiin tai binaarioppositioihin (esimerkiksi dikotominen jaottelu mies- ja naissukupuoleen) kykenisimme tarkastelemaan tutkimuksemme aihealuetta tarpeeksi moniulotteisesti. Emme koe myöskään, että sukupuoleen liittyvällä tiedolla olisi tiettyä pysyvää tai essentiaalisesti annettua perustaa tai pohjaa, sillä sukupuolta tuotetaan arjen diskursseissa ja materiaalisissa käytännöissä (Butler, 2006). Ihmisen rakentamat merkityssystemit auttavat meitä ymmärtämään maailmaa, mutta nämä eivät ole muuttumattomia, sillä ne ovat ihmisen itse tuottamia merkityssystemejä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksemme teoriaosiossa avaamme muutamia tutkimuksemme avainkäsitteitä. Kerromme myös tutkimuksemme teoreettisista taustatekijöistä sekä saman aihepiirin aiemmista merkittävistä tutkimuksista. Tutkimuksemme termistön ja teoretisoinnin kannalta merkittävimpiä käsitteitä ovat maskuliinisuuden ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteet. Kyseiset käsitteet ovat kriittisen miestutkimuksen piirissä merkittäviä ja kiisteltyjäkin käsitteitä.

Vaikkakin hegemonisen maskuliinisuuden ja maskuliinisuuden käsitteellinen määrittely on hajanaista, koemme kuitenkin nämä käsitteet välttämättömiksi instrumenteiksi tutkimuksemme teorian muodostamisen kannalta. Yksi merkittävistä maskuliinisuuden ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteitä kehittäneistä tutkijoista on australialainen Raewyn Connell, jonka määritelmät maskuliinisuudesta, hegemonisesta maskuliinisuudesta ja sukupuolesta toimivat yhtenä tämän tutkimuksen teoreettisista taustatekijöistä. Connellin käsitettä maskuliinisuudesta sekä maskuliinisuuden yhteydestä valtaan ovat tutkimuksissaan käsitelleet myös tutkijat Sari Manninen, Tuija Huuki ja Vappu Sunnari, joiden tutkimukset toimivat Connellin ohella tutkimuksemme teoreettisina keskustelukumppaneina.

Tässä tutkimuksemme ”Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset” -osiossa avaamme maskuliinisuuden käsitteen ohella myös muita tutkimuksemme kannalta oleellisia käsitteitä, kuten sukupuolen, statuksen, statusresurssin, statusulottuvuuden ja vallan käsitteitä. Tässä osiossa esittelemme myös tutkimuksemme kaksi tutkimuskysymystä, joihin vastaamme tutkimuksemme tulososiossa.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tarkastelemalla erilaisia juniorijääkiekkjoukkueessa ilmeneviä maskuliinisuuden diskursseja ja niiden eroja, pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme:

1. Minkä tyyppinen maskuliinisuus on asettunut tässä juniorijääkiekkjoukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan?

2. Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme kannalta tärkeässä asemassa on hegemoniseen maskuliinisuuteen liittyvä teoretisointi. Tämän tutkimuskysymyksen avulla pyrimme kartoittamaan sitä, minkä tyyppisten statusresurssien avulla yksilö asemoituu hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin. Pyrimme erottelemaan niitä konkreettisia asioita, joiden avulla hegemonisen maskuliinisuuden edustajat erottuvat muun tyyppisistä joukkueessa ilmenevistä maskuliinisuuksista. Näin ollen ensimmäinen tutkimuskysymyksemme keskittyy hegemonisen maskuliinisuuden ilmenemismuotoon ja siihen liittyviin kulttuurisiin odotuksiin tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä viittaamme tutkimuskysymyksessämme ihailluimpaan ja arvostetuimpaan tapaan olla poika tai mies kyseisessä jääkiekkoyhteisössä.

Useat tutkimukset ovat kyseenalaistaneet hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyn hegemonisen vallan kautta (Collison & Hearn, 1994, s. 2-22; Hearn, 2004 s. 49-72; Petersen, 2003, s. 54-69). Hegemoninen valta yhdistetään usein hegemoniseen maskuliinisuuteen, vaikka tietyssä yhteisössä hegemonista valtaa ja hegemonista maskuliinisuutta saattavat edustaa erilliset ryhmät. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella tutkimassamme yhteisössä hegemonisen maskuliinisuuden diskurssiin asemoituneet yksilöt käyttivät joukkueessa myös hegemonista valtaa, joten hegemonista maskuliinisuutta voidaan osittain käsitellä

limittäin hegemonisen vallan kanssa (vrt. Manninen, 2010). Käsittelemme kuitenkin hegemonista maskuliinisuutta ja hegemonista valtaa erillisinä ilmiöinä, koska hegemoninen valta ja hegemoninen maskuliinisuus eivät aina kulje käsi kädessä.

Toinen tutkimuskysymyksemme pyrkii tarkastelemaan erilaisiin maskuliinisuuskäsitteisiin asemoituvien poikien välisiä valta- ja statussuhteita. Erittelemällä tutkimuskysymykset edellä mainitulla tavalla kykenemme analysoimaan tarkemmin erillisiä käsitteitä. Hegemonisen maskuliinisuuden ja hegemonisen vallan tiivis suhde omassa aineistossamme on kuitenkin huomioitava seikka. (Carrigan, Connell, Lee, 1985; Connell, 1995; Connell & Messerschmitt, 2005.)

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme pyrkii siis selkeästi käsittelemään hegemonista maskuliinisuutta ihailuimman ja tavoitelluimman poikuuden näkökulmasta. Maskuliinisuuden käsite on tiiviisti yhteydessä myös sukupuolen käsitteeseen, joka arkielämässä esiintyy usein yksinkertaistuksena todellisesta moniulotteisesta luonteestaan. Sukupuoleen liittyvät teoretisoinnit ovat tarpeellisia määriteltäessä maskuliinisuuksia ja olemme tämän vuoksi määritelleet teoriaosuudessa myös sukupuolen käsitettä. (Schippers, 2007; Butler, 2006.)

Toista tutkimuskysymystämme ajatellen maskuliinisuus -käsitteen määrittelyn lisäksi myös valtaan liittyvät määrittelyt ovat tarpeen, jotta kykenisimme pohtimaan sitä, kuinka erilaisiin maskuliinisuuskäsitteisiin asemoituvat pojat suhteutuvat toisiinsa vallan ja vallattomuuden näkökulmasta (Foucault, 1977; Cooper, 1981). Valta-analyysissämme otamme huomioon erilaiset vallan ulottuvuudet: rakentavan vallan (fair power) ja pelkovallan (fear power) (Manninen 2010).

Tutkittaessa jääkiekkjoukkueen kaltaista sosiaalista yhteisöä, emme voi myöskään ohittaa statuksen ja erilaisten statusresurssien näkökulmaa maskuliinisuuksien keskinäisissä suhteissa. Statusresursseja ja erilaisia statusulottuvuuksia tarkastelemalla pyrimme selvittämään sitä, miten joukkueen eri

jäsenet toimivat kaverisuosion ja respektin¹ näkökulmasta. (Manninen 2010, Huuki 2010.) Erilaiset maskuliinisuudet, valta ja status kietoutuvat tämän tutkimuksen aineiston yhteydessä toisiinsa. Toinen tutkimuskysymyksemme kartoittaakin nimenomaan monien erilaisten jääkiekkjoukkueessa ilmenevien maskuliinisuuksien suhteita vallan, statuksen ja maskuliinisuuksien näkökulmasta.

2.2 Maskuliinisuus, sukupuoli ja hegemoninen maskuliinisuus

Maskuliinisuuden määrittely on koettu ongelmalliseksi muun muassa siksi, että maskuliinisuus määrittyy jatkuvasti uudelleen aikaan ja paikkaan sidottuna, eikä pysyviä määritelmiä tietynlaisesta maskuliinisuudesta voida muodostaa. Jokainen kulttuuriympäristö ja yhteiskunta muodostavat oman käsityksensä maskuliinisuudesta. Erilaiset maskuliinisuudet muotoutuvat siis historiallisina prosesseina, mistä johtuen maskuliinisuuden yhtenäinen määrittely on ongelmallista. Etelä-amerikkalaiset käsitykset maskuliinisuuden ja miehuuden ideaaleista poikkeavat eurooppalaisista ja vaikkapa aasialaisista maskuliinisuuden ideaaleista (Connell, Hearn, Kimmel, 2005, s.114-163). Maskuliinisuuden aika- ja paikkasidonnaisuuteen viitaten muun muassa Connell (1995) hylkää maskuliinisuuden tarkastelun yleisenä normina ja ihmisessä sisäsyntyisenä luonnostaan olemassa olevana objektina. Maskuliinisuuden sijaan, onkin useissa tapauksissa aiheellisempaa puhua useista erilaisista maskuliinisuuksista. (Connell, 1995, 67-70; Gardiner, 2005.)

1900-luvun feministisesti suuntautuneiden teorioiden sekä kriittisen miestutkimuksen keskeisimpiä huomioita onkin ollut havainto maskuliinisuuden ja feminiinisyden määritelmien heikkoudesta. Maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä on usein määritelty biologisen sukupuolen (sex) kautta. Maskuliinisuuden määrittely biologisin perustein luo oletuksen siitä, että kaikki miehet olisivat tietynlaisia. Keskusteluissa puhutaan naisista ja miehistä yleistäen sukupuolistereotyyppisiä

---

¹ Kaverisuosio ja respekti ovat statuksen ulottuvuuksia. Kaverisuosiolla tarkoitetaan yhteisölliseen rakentavuuteen ja reiluuteen perustuvaa statuksen ulottuvuutta. Respekti nähdään puolestaan ”hierarkiahakuisen minäorientaatioon” yhdistyvänä statuksen ulottuvuutena (Manninen, 2010; Huuki, 2010).

luonteenpiirteitä ja muita ominaisuuksia. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ovat kuitenkin jotain muuta kuin biologiaan ja sukupuoliseen dikotomiaan perustuvia faktoja. (Gardiner, 2005, 35-51.)

Sukupuoli on oleellinen käsite maskuliinisuutta määriteltäessä, sillä maskuliinisuus muotoutuu sukupuolten välisissä suhteissa. Termi mies viittaa ihmisen biologiseen sukupuoleen, mutta maskuliinisuutta ei kuitenkaan voida määrittää ihmisen biologisen sukupuolen perusteella. Nainen voidaan nähdä maskuliinisena ja mies feminiinisena toimijana biologisesta sukupuolesta huolimatta. Judith Butlerin (2006, s.55) mukaan: ”mies ja maskuliininen voivat aivan yhtä helposti merkitä naispuolista kehoa kuin miespuolista, ja nainen ja feminiininen miespuolista yhtä hyvin kuin naispuolista kehoa”. Sukupuoli nähdään arjessa ja kielenkäytössä usein dikotomisena, naiseksi ja mieheksi jaettuina käsitteinä, vaikka todellisuudessa tarvittaisiin termin laajempaa määrittelyä. Ihmisen sukupuoli voidaan nimittäin jo pelkästään biologisestikin jakaa useampaan kuin kahteen sukupuoleen (Sipilä, 1998, 30–31).

Tutkimuksessa tulisikin siirtää huomio sukupuolten eroista sukupuolten keskinäisiin suhteisiin ja näiden välisiin valtarakenteisiin. Myös Mimi Schippers (2007) korostaa, että meidän tulisi naiseen ja miehiin sukupuolena keskittyvän käyttäytymistutkimuksen sijaan keskittyä miesten, naisten ja ”muiden” välisiin valtasuhteisiin sekä siihen kuinka maskuliinisuus ja feminiinisyys merkitysverkostoina legitimoivat näitä rakenteita. Kaikki ihmisten väliset sosiaaliset suhteet, näin ollen myös sukupuoli, ovat enemmän kuin dikotomisia rakenteita. Sukupuoli ei ole pelkästään biologiaa ja osa identiteettiä, vaan se on yhteydessä myös sosiaalisiin suhteisiin, valtaan ja seksuaalisuuteen. Arto Jokisen (2000, s.209) mukaan sukupuoli on yhtä aikaa ”biologiaa, sosiaalista oppimista, ruumiin pintaa ja kulttuurisia odotuksia”. Sukupuolta ei siis kannata tarkastella tuotteena, vaan nimenomaan jatkuvasti tapahtuvana toimintana. (Butler, 2006, s.54-56.)

Connell (2009, s.9) kuvaakin sukupuolta sosiaalisten suhteiden rakennelmaksi, joka keskittyy sukupuolen jatkuvan uudelleentuottamisen areenalle (*reproductive arena*). Toimintamme, ulkoinen symboliikkamme kuten vaatetus ja yleinen habituksemme viestivät ympäristöllemme maskuliinisena ja feminiinisena

pidetyistä piirteistämme eli siitä miten tuotamme omaa sukupuoltamme (Connell, 2009, s.10-11; Jokinen, 2000, s.204-209).

Arto Jokinen (2000, s. 210) näkee ”miehen sukupuolen rakentuvan erosta naisen sukupuoleen.” Mieheyttä ja maskuliinisuutta tuotetaan tekemällä pesäeroa naiseuteen ja feminiinisyteen. Kuten edellä on jo mainittu, näitä eroja käsitellään usein sukupuolten biologisina eroina. Erilaisissa kulttuureissa tuotetaan maskuliinisuuden ja miessukupuolen ideaaleja, jotka luovat yhteisöihin ja kulttuureihin biologiseen sukupuoleen kohdistuvia odotuksia. Lapsi oppii toteuttamaan omaan sukupuoleensa kohdistuvia odotuksia kulttuurisessa sosialisatiossa, joka alkaa heti lapsen synnyttyä. Jokinen (2000, s.210) nimeää länsimaisen kulttuurin miesideaaleiksi muun muassa fyysisen voiman, yhteiskunnallisen ja taloudellisen menestymisen, vakaan ja järkkymättömän luonteen, itsepuolustuskyvyn ja heteroseksuaalisuuden.

Jokinen (2000, s.209-210) mainitsee maskuliinisuuden ylikulttuurisiksi ideaaleiksi myös riippumattomuuden, haavoittumattomuuden, korostuneen kilpailunhalun, aggressiivisuuden, seikkailunhalun, hallitsevuuden ja tiettyjen tunteiden peittämisen. Sukupuolesta vain osa on biologisesti määrittynyt (sex), mutta mieheyden ja naiseuden ideaalit määrittyvät yhteydessä kulttuurisesti tuotettuun sukupuoleen (gender). Jokisen (2000, s.211) mukaan miehuus vaatii yksilöltä jatkuvia näyttöjä ja miessukupuoliroolin uudelleentuottamista. Jääkiekkoilun yhteydessä tällaiseksi sukupuoliroolin uudelleentuottamiseksi voidaan ajatella vaikkapa oman fyysisen kompetenssin todistaminen kentällä. Jokisen (2000, s.213) mukaan ”kulttuurinen maskuliinisuus määrittää miten mies kävelee, puhuu, pukeutuu, ja edelleen, miten mies ajattelee, tuntee ja rakastelee”. Näillä maskuliinisilla performansseilla mies erottaa itsensä naissukupuolesta ja pyrkii tilanteeseen, jossa hänen miehuuttaan ei voida asettaa kyseenalaiseksi.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme sisältää hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen: *millainen maskuliinisuuden muoto asettuu hegemoniseksi maskuliinisuudeksi tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa?* Hegemoninen maskuliinisuus on alun perin Carriganin, Connellin ja Leen (1985) määrittelemä termi, jolla kuvataan tietyssä osakulttuurissa vallitsevan maskuliinisuuden ylivaltaa toisiin alistettuihin ja marginalisoituihin maskuliinisuuksiin nähden. Hegemonia -

käsite puolestaan juontaa juurensa Antonio Gramscin (1971) luokkasuhdeanalyysiin, jossa hegemonian käsitteellä tarkoitetaan jonkin ryhmän johtavaa yhteiskunnallista asemaa muihin ryhmiin nähden. Hegemonisella maskuliinisuudella siis viitataan alkuperäisen määritelmän mukaan sekä ihailluimpaan ja arvostetuimpaan tapaan olla mies että vallassa olevaan ja muihin ryhmiin nähden valtaa käyttävään maskuliinisuuden muotoon (Connell 1995; Sipilä, 1994, s.20-21).

Vaikka hegemoninen maskuliinisuus ja hegemoninen valta eivät aina tietyssä yhteisössä olekaan saman ryhmän hallussa, hegemonisen maskuliinisuuden edustajilla on muun muassa tämän tutkimuksen aineiston perusteella valta määrittellä yhteisön normeja, tapoja, sääntöjä ja käyttäytymistä. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat käyttävät valtaansa suhteessa naisiin ja alisteisessa asemassa oleviin miehiin. Tutkimassamme jääkiekkjoukkueessa hegemonista maskuliinisuutta edustavat pelaajat olivat muita enemmän esillä ja käyttivät valtaa yhteisössä hallitsemalla muun muassa pukukopin puheaikaa ja -tilaa. Tällä ryhmällä oli mahdollisuus ohjata ryhmän yhteistä keskustelua ja suunnata vallitsevia diskursseja.

Kuten sanottu, hegemoninen maskuliinisuus on moniulotteinen termi. Carrigan, Connell & Lee (1985) yhdistävät hegemonisen maskuliinisuuden hegemonisen vallan käyttöön. Toisaalta hegemoninen maskuliinisuus ei aina ole yhteydessä hegemoniseen valta-asemaan (Manninen, 2010). Meidän tutkimuksemme aineiston yhteydessä sama ryhmä käytti sekä hegemonista valtaa että edusti paikallista hegemonista maskuliinisuutta. Hegemonisella maskuliinisuudella viitataan usein ja myös tämän tutkimuksen yhteydessä yleisesti ihailluimpaan ja arvostetuimpaan tapaan olla mies tai poika. Esimerkkinä hegemoniseen maskuliinisuuteen liitettyistä ominaisuuksista jossain tietyssä osakulttuurissa voivat olla vaikkapa johtava yhteiskunnallinen asema, valkoihoisuus, varallisuus, keski-ikäisyys ja niin edelleen (Connell, 1995, s.77).

Hegemoninen maskuliinisuus on syytä määrittellä mieluummin kulloinkin ajassa ja paikassa olevaksi ideaaliksi maskuliinisuuden muodoksi sen sijaan, että määriteltäisiin jonkinlaisia yleisiä maskuliinisuuden lainalaisuuksia. Yleisesti hyväksytty, vaikkapa perinteiseksi suomalaiseksi maskuliinisuudeksi mielletty

hegemoninen maskuliinisuus, voidaan yhteiskunnallisen ilmapiirin muuttuessa haastaa ja asettaa kyseenalaiseksi, jolloin jokin toinen maskuliinisuus saavuttaa hegemonisen maskuliinisuuden aseman. Tämän tutkimuksemme yhteydessä pitäydymme hegemonisen maskuliinisuuden paikalliseen erityisyyteen sitoutuvassa määritelmässä. Tutkimuskysymyksemme: *Minkä tyyppinen maskuliinisuus on asettunut tässä juniorijääkiekkjoukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan?* pyrkii siis vastaamaan siihen, minkä tyyppinen tapa olla poika tai mies on saavuttanut ihailuimman ja arvostetuimman aseman tutkimassamme yhteisössä. Maskuliinisuuksien välisiin valta- ja statussuhteisiin kiinnitämme huomiota toisessa tutkimuskysymyksessämme: *Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuusdiskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?*

Hegemoninen maskuliinisuus esiintyy luontevana niille, jotka yhteisössä parhaiten täyttävät sen määrittelemiä ideaaleja ja pystyvät toteuttamaan niitä omassa toiminnassaan. Kaikki miehet eivät kuitenkaan täytä hegemonisen maskuliinisuuden vaatimuksia, vaan toimivat erilaisissa yhteisöissä enemmän tai vähemmän maskuliinisuuden marginaalissa. Itse asiassa juuri kukaan ei edes pysty kaikessa toiminnassaan täyttämään paikallistason hegemonisen maskuliinisuuden ideaaleja, sillä hegemonisen maskuliinisuuden voidaan ajatella pikemminkin olevan jonkinlainen saavuttamaton ja ihanteellinen tapa edustaa maskuliinisuutta. (Connell & Messerschmith, 2005, s.829-859.)

Maskuliinisuuksien yhteydessä meidän tulisikin puhua useista erilaisista maskuliinisuuksista. Myös haastavat (complicit), alisteiset (subordinated) ja marginalisoidut (marginalized) maskuliinisuudet edustavat omanlaistaan maskuliinisuutta. Jotkut homoseksuaalit tai feminiinisenä pidetyt miehet ovat esimerkki alisteisista maskuliinisuuksista (Connell, 1995). He eivät Connellin (1995, s. 78-79) mukaan kannata hegemoniseen maskuliinisuuteen liittyvää ideologiaa. Marginalisoidut maskuliinisuudet sen sijaan tukevat hegemoniaa tai vastustavat sitä, mutta heiltä puuttuu hegemoniseen maskuliinisuuteen kytkeytyvää valtaa. Marginaaliset ryhmät, kuten vaikkapa etnisten vähemmistöryhmien edustajat, jäävät usein yhteisöissä hegemonisen maskuliinisuuden ulkopuolelle. Marginaaliryhmille eriytyminen paikallisesta hegemonisesta maskuliinisuudesta on ongelmallista, sillä marginaaliryhmiin

kuuluvilla ei ole selkeät maskuliinisuuden normit sisältävässä yhteisössä mahdollisuutta toteuttaa itseään.

Urheilumaailmaan liittyvää hegemonista maskuliinisuutta, ihailuinta ja arvostetuinta tapaa olla mies, on tutkittu jonkin verran. Urheilulehden artikkelissa (Urheilulehti, 2012) käsiteltiin Pekka Haaviston presidentinvaalikampanjan aikaan urheilun homokammos, joka on tyypillinen urheiluyhteisöissä toiseuttava tekijä. Useissa joukkueurheilulajeissa homous on edelleen tabu, eivätkä useimmat homourheilijat tuo julki seksuaalista suuntautumistaan, koska urheilumaailmassa vallitsevat hegemoniset maskuliinisuuden muodot eivät yleisesti hyväksy homoseksuaalisuutta. Jokinen (2000, s.209) on maininnut muun muassa heteroseksuaalisuuden yhdeksi länsimaisen maskuliinisuuden ja miehuuden ideaaliksi. Myös Arto Tiihonen (1994, s.240-241) näkee urheilun yhdeksi sellaiseksi elämänalueeksi, jossa suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on erittäin kielteinen. Tiihosen mukaan homoseksuaalisuuteen usein liitetyt piirteet kuten epämiehekkyyys, herkkyyys, naisellisuus ja pehmeys eivät edusta urheilumaailman hegemonisen maskuliinisuuden ihanteita. Urheilumaailmaan liittyy sen sijaan homososiaalisuus, joka ilmenee miesten välisenä toveruutena ja yhdessäolona jonkun tietyn heitä yhdistävän asian, kuten vaikkapa jääkiekon ympärillä. Homososiaalisuus voi osaltaan johtaa vastareaktioon, jolla pyritään korostamaan miesten välisen läheisyyden heteroseksuaalista luonnetta. Edellä mainittu voi olla osasyynä urheilumaailman homofobiseen ilmapiiriin. (Tiihonen, 1994, s.240-241; Miller, 2001.)

Tutkimuksemme kannalta tärkeä näkökulma on se, että urheilu ja maskuliinisuus ovat selkeästi yhteydessä toisiinsa. Naisellisuus ja naismainen miehuus ovat marginalisoituja teemoja urheilukentillä. Urheilujournalismi on hyvä esimerkki julkisen keskustelun ja median sukupuolittuneesta urheilukäsityksestä. Urheilujournalismi keskittyy miesurheilun suureen kertomukseen ja luo urheilijoista stereotyyppisiä sankarihahmoja. Media toimii suodattimena urheilijoiden ja suuren yleisön välillä ja välittää yleisölle kuvaa vaitonaisuudesta, pitkäjänteisyydestä, menestyvästä ja kestävästä urheilijajahanteesta. (Tiihonen, 1994, s.229-248.)

Koemme median roolin käsittelyn tässä yhteydessä tarpeelliseksi, koska urheilujournalismi ja -media ovat osaltaan mukana rakentamassa ”suurta

kertomusta” urheilun maskuliinisesta olemuksesta. Urheilun uutisoinnilla ja sen eri medioiden kautta välittämällä diskursseilla on merkitys lasten ja nuorten urheilija- ja miesihanteiden muodostumisessa. Urheiluelämän sisältämät diskurssit ovat useissa tapauksissa yhteydessä hegemoniseen maskuliinisuuteen. Kilpailullisuus, voitontahto ja fyysisuus ovat samoja teemoja, jotka ilmenevät hegemonisen maskuliinisuuden yhteydessä myös muilla yhteiskunnallisilla ja sosiaalisilla tahoilla. Tiihosen (1994, s.245) mukaan nuoret sosiaalistuvat joukkueurheilussa ”suorittamiseen eivätkä kokemiseen, kivun kestämiseen eivätkä urheilusta nauttimiseen, voittamiseen eivätkä kamppailemiseen, ulkoiseen menestymiseen eivätkä sisäiseen onnistumiseen, väkivaltaisuuteen eivätkä rauhanomaisuuteen, luonnolliseen (biologiseen) ylemmyyteen eivätkä kulttuuriseen suhteeseen, objektiivisiin faktoihin eivätkä subjektiivisiin mielipiteisiin, vahvoihin johtajiin eivätkä demokraattisiin menettelytapoihin”. (Tiihonen, 1994, s.229-248.)

Menestyvä urheilija ei ole ainoa median välittämä stereotyyppi, vaan tämän vastakohtana toimii epäonnistunut antisankari, joka on rikkonut urheilumaailmaan liittyvän hegemonisen maskuliinisuuden periaatteita. Uusin urheilujournalismin keskittymiskohta on antisankareiden paljastaminen, joka sai muun muassa hiihdon yhteydessä alkunsa Lahden dopingskandaalin yhteydessä 2001. Hiihtomaailmassa doping-jutun jälkipuinti jatkuu edelleen. Syksyllä 2012 ensi-iltaan tuli hiihdon dopingkulttuuria käsittelevä suomalainen dokumentti ”Sinivalkoinen valhe”, jossa muun muassa entisiä perinteistä maskuliinisuutta edustavia urheilusankareita alettiin arvostella epärehellisten keinojen käytöstä. (Tiihonen, 1994, s.229-248; Helsingin Sanomat, 2013.)

2.2.1 Hegemonisen maskuliinisuuden kritiikkiä

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä on viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana käytetty merkittävänä instrumenttina useilla eri tieteenaloilla aina sosiologiasta kriminologiseen tutkimukseen. Käsitteen suosio on saanut erilaisissa tiedeyhteisöissä aikaan myös kritiikkiä. Käsitteen luoja R.W. Connell ja James Messerschmith (2005, s.829-859) ovat vastanneet hegemonisen maskuliinisuuden

käsitteen kritiikkiin artikkelissaan ”Hegemonic masculinity – rethinking the concept”.

Keskeinen kritiikin kohde on ollut hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen epätarkkuus. Kritiikin mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsite sekoittaa ja aiheuttaa hämmennystä yhteydessään vallan käsitteeseen. Hegemonisen vallan ja hegemonisen maskuliinisuuden suhdetta on tarpeen käsitellä myös tämän tutkimuksen aineiston yhteydessä. Osa kritiikistä näkee miehisen vallan tarkastelun jopa tarpeettomaksi. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen nähdään myös luovan staattista typologiaa maskuliinisuuden ilmiön tarkasteluun. Tällä kritiikot tarkoittavat sitä, että erilaisten maskuliinisuuksien tyypittely, johtaa liian tiukkaan maskuliinisuuksien kategorisointeihin. Hegemonisen maskuliinisuuden käsite luo keinotekoisin dikotomian sukupuolten välille ja häivyttää sukupuolen sisäisiä eroja. (Collison & Hearn, 1994, s. 2-22; Hearn, 2004 s. 49-72; Petersen, 2003, s. 54–69.)

Hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyn vaikeus on herättänyt tutkijoiden keskuudessa myös kysymyksen: millainen on hegemonisen maskuliinisuuden ideaaliedustaja. Jos vaikkapa Mike Tysonin, John Waynen ja Leonardo Di Caprion voidaan ajatella edustavan hegemonista maskuliinisuutta, mikä näitä edellä mainittuja loppujen lopuksi edes yhdistää? Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen ei ole tarkoituskaan luoda kuvaa hegemonisen maskuliinisuuden ideaalista, vaan hegemoninen maskuliinisuus on aina aika, paikka, kulttuuri ja kontekstisidonnainen käsite. Yleisen hegemonisen maskuliinisuuden ideaali tulisikin pyrkiä eliminoimaan ja tutkimuksessa tulisi sen sijaan keskittyä erilaisiin paikallisiin ideaaleihin. Muun muassa Patricia Martin (1998, s.473) kritisoi hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen käyttöä. Hän toteaa, että jos hegemoninen maskuliinisuus voi alkuperäisen määritelmän mukaan olla millainen tahansa valtaa pitävä maskuliinisuus, miksi tutkijoille hegemonisen maskuliinisuuden edustaja on ilkeä ja dominoiva jo lähtöoletuksellisesti. (Whitehead, 2002, s.93-94; Martin, 1998, s.472-474.)

Connell ja Messerschmitt (2005) vastaavat hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen hajanaisuuden kritiikkiin korostamalla sen laajalle levinnyttä käyttöä. Hegemonisen maskuliinisuuden käsite ei välttämättä ole sitä, miten sitä ovat

erinäiset tutkijat määrittäneet. Connell ja Messerschmith näkevät myös, että käsitteen laaja-alaisuus antaa mahdollisuuden sen käyttöön useissa erilaisissa yhteyksissä ja parantaa sen tutkimuksellista välinearvoa. Sukupuolien dikotomisoitumisväitteisiin he vastaavat korostamalla sitä, ettei maskuliinisuus ole sidottu sukupuoleen, vaan se on sosiaalinen konstruktio. Erilaisten maskuliinisuuksien kategorisointi ei tarkoita sitä, että nämä kategoriat olisivat monadeja, vaan tutkimuksen kannalta hyödyllisiä yleistyksiä. Tutkimuksessa yksittäiset toimijat eivät tietenkään täydellisesti asetu minkäänlaisiin pääkategorioihin. Kritiikki kohdistuu samaan aikaan sekä käsitteen hajanaisuuteen että liialliseen staattiseen typologisointiin, mikä aiheuttaa jo itsessään tämän kritiikin ristiriitaisuuden. (Connell & Messerschmit, 2005.)

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä on kritisoitu myös siitä, että se pois sulkee ja marginalisoi kehollisuuden merkityksen. Connell & Messerschmith (2005) vastaavat tähän kritiikkiin huomauttamalla, että nimenomaan kehollisuuden ja sosiaalisten käytäntöjen suhde on ollut alan yksi merkittävimmistä tutkimuskohteista.

2.2.2 Erilaisia maskuliinisuuksia

Valta on hegemonisen maskuliinisuuden ongelmallisesta määrittelystä huolimatta keskeisessä asemassa puhuttaessa tämän tutkimuksen maskuliinisuuksista. Hegemonisen maskuliinisuuden käsite viittaa hegemonia -termillä hegemoniseen valtaan, mutta myös yleisesti ihailuimpaan ja arvostetuimpaan tapaan olla mies. Vallanjaon näkökulmasta erilaiset maskuliinisuudet eivät ole yhteisöissä tasa-arvoisia. Kaikilla miehillä ei ole yhtä paljon resursseja hegemonisen maskuliinisuuden saavuttamiseen (Manninen, 2010 s, 60-61). Tämän vuoksi puhuminen maskuliinisuuksista monikossa onkin aiheellisempaa kuin yhdestä tietynlaisesta maskuliinisuudesta puhuminen. Connell (1995, s.78-80) näkee, että harva mies itse asiassa kykenee saavuttamaan hegemonisen maskuliinisuuden ideaaleja siitä huolimatta, että he saattavat tavoitella niitä. Connell (1995, s.78-80) löytää hegemoniselle maskuliinisuudelle alisteisia sekä kokonaan marginalisoituja

maskuliinisuuksia. Alisteiset ja marginalisoidut maskuliinisuudet joko pyrkivät pysyttelemään mukana maskuliinisessa statuskamppailussa tai jättäytyvät kokonaan sen ulkopuolelle.

Sari Manninen (2010) on väitöskirjassaan perehtynyt maskuliinisuuksiin ja poikien valtahierarkioihin suomalaisen peruskoulun viitekehyksessä. Manninen on tutkimuksessaan esitellyt koululuokassa esiintyviä diskursiivisia maskuliinisuuksien konstruktioita. Nämä Mannisen esittelemät maskuliinisuudet ottavat huomioon Connelin määritelmät alistetuista ja marginalisoiduista maskuliinisuuksista. Manninen on jakanut koululuokassa vallitsevat maskuliinisuusmuodot neljään eri luokkaan: ”kovikset”, ”banaalit tasapainoilijat”, ”rauhalliset myötäilijät” sekä ”hegemonisen maskuliinisuuden pettäjät” (Manninen, 2010, s.62, 82-88). Näillä maskuliinisuuksien kuvauksilla Manninen pyrkii havainnollistamaan suomalaisessa peruskoulussa esiintyvien erilaisten maskuliinisuuksien asettumista valtasuhteisiin sekä niiden suhdetta väkivaltaan. Tulemme omaa tutkimustamme ajatellen muodostamaan käsityksemme tutkimamme joukkueen erilaisista maskuliinisuuksista. Käytämme kuitenkin oman analyysimme pohjana edellä mainittuja Sari Mannisen peruskoululaispoikien maskuliinisuuden konstruktioita. (Manninen, 2010, s. 82-88.)

2.3 Statusresurssit, statusulottuvuudet ja vallankäytön muodot

Varsinkin toisen tutkimuskysymyksemme: *”Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?”* kannalta merkityksellisiksi nousevat vallan ja statuksen käsitteet. Kuten jo edellä on mainittu, valta ja vallattomuus ovat kiinteästi yhteydessä erilaisiin maskuliinisuuksiin. Erilaisilla maskuliinisuuksilla on tämän tutkimuksen yhteydessä eri määrä valtaa. Vallitseva hegemoninen maskuliinisuus ei välttämättä aina määritä sitä, millaista valtaa yhteisössä käytetään, mutta tämän tutkimuksen yhteydessä hegemonista valtaa käyttivät hegemonisen maskuliinisuuden edustajat, mikä yksinkertaistaa meidän osaltamme vallan ja

statuksen sekä hegemonisen maskuliinisuuden että tälle alisteisten maskuliinisuuksien suhteita.

Maskuliinisuus ja sukupuoli rakentuvat sosiaalisissa verkostoissa ja ne ovat aina sidottuja sosiaaliseen toimintaan ja ympäristöön. Ryhmän yhteydessä status on yksi niistä asioista, jotka asettuvat merkityksellisiksi yksilön aseman kannalta. Manninen (2010, s.103-104) on tutkinut statustavoittelua informaalin koulun kentällä erilaisten maskuliinisuuksien viitekehyksessä. Tutkimuksessaan hän erittelee erilaisia peruskoulun hegemonisen maskuliinisuuden tavoitteluun liittyviä tyypillisiä statusresursseja.

Statusresursseilla tarkoitetaan sellaisia ominaisuuksia, joilla on merkitystä statuksen hankkimisessa sekä sopeutumisessa paikallisen hegemonisen maskuliinisuuden diskursseihin ja käytäntöihin. Peruskoulun viitekehyksessä Manninen ja Huuki (2010, s.104; Huuki, 2010, s.69) ovat löytäneet seuraavanlaisia statusresursseja: *väkivalta, fyysis-materiaalisuus, performanssit, huumori, seksuaalisuus, sosiaaliset suhteet ja välittäminen*. Pyrimme oman tutkimuksemme yhteydessä kartoittamaan tutkimuksemme yhteisölle tyypillisiä statusresursseja. Käytämme lähtökohtaisena taustana edellä mainittuja Sari Mannisen ja Tuija Huukin peruskoulun statusresursseja. (Manninen, 2010, s. 103-104, Huuki, 2010, s.69.)

Yhteisön jäsenillä on erilainen määrä käytettäviä ja mahdollisesti saatavilla olevia statusresursseja. Vertaisryhmä normeineen ja tapoineen vaikuttaa siihen, kenellä on oikeus ja mahdollisuus käyttää näitä resursseja. Sellainen yksilö, jolla on käytössään paljon erilaisia statusresursseja ja joka osaa strategisesti käyttää niitä oikein, saavuttaa toiminnallaan korkeamman statuksen vertaisryhmässään. Statusresursseja strategisesti oikein käyttävä toimija kykenee muuntamaan statusresurssejaan symbolisiksi resursseiksi, joista on konkreettista hyötyä ryhmän sosiaalisessa pelissä ja statuskampailussa. Eri statusresurssien merkitys myös vaihtelee aina kontekstisidonnaisesti. Samantyyppiset statusresurssit eivät välttämättä nouse yhtä merkityksellisiksi jääkiekkjoukkueessa kuin vaikkapa koululuokan kontekstissa. (Manninen, 2010, s. 103-104; Huuki, 2010, s.69-70.)

Toinen tutkimuskysymyksistämme pyrkii kartoittamaan erilaisten juniorijääkiekkjoukkueessa ilmenevien maskuliinisuuksien välisiä valta- ja statussuhteita. Vallan suhdetta maskuliinisuuksiin onkin jo aiemmin käsitelty tässä tutkimuksessa. Statuskamppailu voidaan nähdä valtakamppailuna, jolloin myös valta ja status kietoutuvat toisiinsa. Huuki (2010) ja Manninen (2010) ovat väitöskirjoissaan määritelleet kaksi statuksen ulottuvuutta: respektin ja kaverisuosion. Kaverisuosiolla tarkoitetaan yhteisölliseen rakentavuuteen ja reiluuteen perustuvaa statuksen ulottuvuutta. Respekti nähdään puolestaan ”hierarkiahakuiseen minäorientaatioon” yhdistyvänä statuksen ulottuvuutena. Erilaisten statusulottuvuuksien nähdään rakentavan yhteisöissä erilaista valtaa. Vallankäytön ulottuvuuksina voidaan nähdä rakentava valta ja pelkovalta. Yksinkertaisimmillaan voidaan sanoa, että rakentavan vallan käyttö vahvistaa yhteisöllisyyttä ja pelkovalta puolestaan hajottaa sitä. (Huuki, 2010, s. 70; Manninen, 2010, s.103-104.)

Manninen (2010, s.103-104) yhdistää erilaiset vallankäytön muodot erilaisiin koulussa esiintyviin maskuliinisuuksiin. Kovismaskuliinisuuksien käyttämä valta painottuu enemmän pelkovaltaan ja väkivallan uhkaan, kun taas esimerkiksi korkean statuksen banaalit tasapainoilijat käyttivät enemmän rakentavaan valtaan yhdistyviä vallankäytön keinoja.

Pelkovalta ja rakentava valta tulevat olemaan tärkeitä käsitteitä, kun määrittelemme tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa hegemoniseen asemaan asettunutta maskuliinisuutta. Erilaiset vallankäytön muodot antavat viitteitä siitä, millainen maskuliinisuus on saavuttanut joukkueessa hegemonisen valta-aseman ja miten erilaiset maskuliinisuudet suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta. Pelkovaltainen ilmapiiri viittaa siihen, että joukkueen hegemonisen valtaryhmän statusulottuvuus on respektipainotteinen. Tämän tyyppinen hegemoninen valta voidaan nähdä yhteisöllisyyttä hajottavaksi maskuliinisuuden muodoksi, jota voidaan verrata vaikkapa peruskoulututkimuksen ”kovismaskuliinisuuteen”. Jos taas valtailmapiiri joukkueessa on rakentavaan valtaan perustuva, voidaan ajatella, että hegemonista valtaa joukkueessa edustaa sellainen maskuliinisuuden muoto, jonka statusulottuvuus perustuu kaverisuosioon ja reiluun yhteisöllisyyden luomiseen. (Manninen 2010, Huuki 2010).

Erilaisiin statusulottuvuuksiin on mahdollista päästä käsiksi edellä esiteltyjen statusresurssien avulla. Seuraavassa esittelemme tarkemmin erilaisia statusresursseja, jotka pohjautuvat Sari Mannisen (2010) ja Tuija Huukin (2010) väitöskirjatutkimuksiin. Tarkastelemme tutkimuksessamme sitä, miten näissä väitöstutkimuksissa esitetyt statusresurssit esiintyvät juniorijääkiekkjoukkueessa korkean statuksen ansaitsemisen ja hegemoniseen maskuliinisuuteen sopeutumisen keinoina. Olemme ottaneet näissä tutkimuksissa mainitut statusresurssit huomioon tutkimuksemme havainnointi-, kyselylomake ja haastatteluvaiheissa.

2.3.1 Statusresurssit

Sari Manninen (2010) ja Tuija Huuki (2010) ovat väitöstutkimuksissaan esitelleet useita maskuliinisuuksien muotoutumiseen liittyviä statusresursseja. Mannisen ja Huukin tutkimukset ovat keskittyneet maskuliinisuuksiin informaalin koulun kentällä, mutta koemme, että voimme käyttää lähtökohtana Mannisen ja Huukin muodostamaa teoriaa myös tutkimamme juniorijääkiekkjoukkueen viitekehyksessä.

Koska statusresurssit vaikuttavat erilaisten maskuliinisuuksien muodostumiseen, ne vaikuttavat myös kussakin ajassa ja paikassa vallitsevan hegemonista valta-asemaa käyttävän maskuliinisuuden vallan muotoon. Hegemoninen valta-asema tarjoaa vallitseville maskuliinisuuksille mahdollisuuden käyttää valtaa alistettuihin ja marginalisoituihin maskuliinisuuksiin nähden. Näin ollen statusresurssit kietoutuvat valtaan ja päinvastoin vallan voidaan ajatella viestivän siitä, minkä tyyppinen maskuliinisuus käyttää hegemonista valtaa kussakin yhteisössä. (Manninen 2010, s.104-105). Statusresurssit voidaan siis ajatella eräänlaisina instrumentteina maskuliinisuuksien rakentumisessa vallan ja statuksen viitekehyksessä.

2.3.2 Väkiältä statusressina

”Täällä taas kukkahattu tädit ja sedät paukuttaa sanaista arkkuaan, vaikka tuskin edes lätkäpeleissä käyvät, saatikka siitä mitään ymmärtävät. Rangaistukset annettu ja sillä sipuli. Show jatkuu ja juna kulkee ja ne ketkä ei pysy kyydissä, niin pudotkoot!”

”Täällä nyt kommentoi taas ne tyypit, jotka eivät tule yhtään ottelua katsomaan paikanpäällä. Rangaistus oli kohtuuton ja syynä mediahöpötys. Ben-Amorille voimahali.” (YLE, 2012)

Yllä olevat tekstikatkelmat on lainattu 15.10.2012 Yleisradion uutisesta, joka käsitteli internetkommenttien reaktioita kaukaloväkivaltaan ja teoista annettuihin ankariin rangaistuksiin. Useat julkisessa keskustelussa esitetyt kommentit antavat ymmärtää, että jääkiekkoväkivaltaa vastustavat ihmiset ovat mitään ymmärtämättömiä kukkahattutätejä- ja setiä, jotka eivät tunne jääkiekkokulttuuria tarpeeksi ollakseen kykeneväisiä kommentoimaan siinä ilmenevää näkyvää väkivaltaa. Tämä esimerkki kuvastaa sitä, miten jääkiekkoon kytkeytyvää hegemonista maskuliinisuutta tuotetaan kansallisella tasolla suhteessa väkivaltaan, millä puolestaan voi olla vaikutusta paikallisen tason käsityksiin hegemonisesta maskuliinisuudesta. Näiden tasojen lisäksi hegemonista maskuliinisuutta voidaan tarkastella myös globaalilla tasolla. (Lusher & Robins 2007.) Vaikka tässä tutkimuksessa keskitytään paikalliseen tasoon, olemme tietoisia myös yhteiskunnan ja globalisaation vaikutuksista hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyihin ja tuottamiseen.

Statusresursseista ensimmäisenä käsittelemme väkivaltaa. Väkiältä on suomalaisessa tutkimuksessa nähty usein varsinkin koulun viitekehyksessä kiusaamista vakavampana ilmiönä. Koemme kuitenkin, että väkiältä on laajempi ilmiö kuin pelkkä virallisesti tuomittava ja näkyvä väkivallanteko. Väkiältä voidaan nähdä myös huomattavasti näkymättömämpänä ilmiönä ja sen voidaan ajatella piiloutuvan yhteisöissä erilaisiin käytäntöihin. Tämän tutkimuksen yhteydessä väkiältä mielletään toiminnoiksi tai käytännöiksi, jotka alistavat tai vähättelevät

toista vallan väärinkäytön keinoin. (Sunnari, 2009 s.14-15.) Fyysisen väkivallan lisäksi väkivalta voi ilmetä sanallisena alistamisena tai vaikkapa yhteisöstä poissulkemisena.

Kansainvälisesti suurin osa kaikesta väkivallasta on miesten tekemää. Väkivallan voidaankin ajatella olevan vahvasti sukupuolittunut ilmiö. Sukupuolittuneisuuden lisäksi yksi väkivallalle tyypillinen ominaisuus on se, että väkivalta, joka rikkoo rauhan aikana yhteiskuntarauhaa, nähdään ongelmallisena, mutta tietyillä yhteiskunnallisilla kentillä väkivalta toimii oikeutettuna normina. Rikollinen väkivalta on tuomittavaa ja yleisesti paheksuttua. Sodassa, jääkiekko-ottelussa tai politiikassa nähty väkivalta saa kuitenkin yhteisön oikeutuksen, jonka kyseenalaistaminen on vaikeaa. Kuten yllä olevien internetsitaattien yhteydessä, tietyillä areenoilla tapahtuvan väkivallan arvostelu aiheuttaa puolustavan vastareaktion. Sankarillinen, miehuutta ja maskuliinisuutta korostava väkivalta esitetään usein välttämättömänä. Väkivaltaiset rakenteet ja käytännöt mahdollistavat sen, että väkivallan käyttö on joillekin yksilöille oikeutetumpaa kuin toisille. Yksi tällainen väkivaltaa oikeuttava ja tuomitseva tekijä on muun muassa etnisyys. Suomessa viime vuosina tehtyjen perhesurmien yhteydessä media on korostanut tapahtumia tragedioina, joissa muuten menestyvän perheen isän pinna nyt vain ”sattui napsautamaan”. Kun taas romani surmaa vaimonsa tai lapsensa, kutsutaan tätä verikostoksi. Kuten edellä esitetyssä esimerkissä, väkivallan oikeutus ilmenee usein sitä normalisoivina diskursseina. (Grönfors, 1994, s.63-66.)

Tässä tutkimuksessa yhtenä kiinnostuksen kohteena on väkivalta statusresurssina sekä kaukalon sisällä että sen ulkopuolella. Haluamme tutkimamme joukkueen kohdalla selvittää, sisältääkö pelikentällä väkivaltainen laji väkivaltaa myös kaukalon ulkopuolella eli toisien sanoen onko väkivalta kietoutunut näkymättömänä myös joukkueen ilmapiiriin ja käytäntöihin. Väkivallan tai sen uhan yhteydestä statukseen ovat kirjoittaneet Sari Manninen (2010) ja Tuija Huuki (2010), jotka ovat maininneet väkivallan yhdeksi koulupoikien statusresursseista hegemonisen maskuliinisuuden viitekehyksessä. Muiden statusresurssien tarkastelun yhteydessä tarkoituksenamme on selvittää toimiiko väkivalta yksilön statusta nostavana resurssina juniorijääkiekkoyhteisössä. Joukkueen väkivaltailmapiiriä tutkimalla ja havainnoimalla pyrimme vastaamaan osaltamme

tutkimuskysymykseemme maskuliinisuuksien suhteista vallan ja statuksen näkökulmasta.

2.3.3 Huumori statusresurssina

Huumori on yksi statuksen hankkimisen resurssi vertaisryhmässä informaalin koulun kentällä (Huuki, Manninen & Sunnari, 2010; Manninen, 2010, s.92). Huumorintaju ja oikeanlainen ”läpänheitto” ovat tärkeitä tekijöitä myös erilaisten maskuliinisuuksien tuottamisessa. Huumoria voidaan nuorten vertaisryhmässä käyttää sekä yhteishengen muodostamiseen että tiettyjen maskuliinisuuksien marginalisoimiseen ja ulkoistamiseen. Huumorin todellisen luonteen havaitsemiseksi, sitä tulisikin tarkastella sukupuolen ja vallan näkökulmasta. Hegemonista maskuliinisuutta vertaisryhmässä edustavat yksilöt voivat huumoria hyväksi käyttäen pönkittää omaa asemaansa hierarkiassa. Tällöin huumorin kohteena saattaa olla vertaisryhmän marginalisoituja maskuliinisuuksia. Yksi esimerkki hypermaskuliinisuutta pönkittävänä huumorin muotona ovat ns. ”homoperformanssit”. Homoperformanssilla tarkoitetaan homoseksuaalisuuden parodista performointia muille vertaisryhmän jäsenille. Avaamme homoperformanssin käsitettä tarkemmin myöhemmin tässä tutkimuksessa. (Huuki, Manninen & Sunnari, 2009, s. 369-381.)

2.3.4 Fyysis-materiaalisuus statusresurssina

Toinen Mannisen (2010) ja Huukin (2010) määrittelemistä koulupoikien statusresursseista on fyysis-materiaalisuus. Fyysis-materiaalisuudella voidaan käsittää monenlaisia asioita aina kehollisuudesta liikunnalliseen kompetenssiin, vaatetukseen, ruumiinasentoihin ja erilaisiin statusta pönkittäviin irtaimiin omaisuuksiin. Fyysis-materiaalisuus statusresurssina on tutkimuksemme kannalta tärkeä tarkastelun kohde, sillä kehon avulla viestitään ja uudelleen tuotetaan sukupuolta sekä kamppaillaan statuksesta. Lihavat, epäurheilulliset tai poikkeuksellisesti pukeutuvat pojat joutuvat helpommin alistaiseen asemaan

vertaisryhmässään. Urheilullinen keho nähdään maskuliinisena pääomana ja tärkeänä tekijänä statuksen tavoittelussa. Kehollisuutta korostetaan materiaalisin keinoin, kuten vaatteilla. Erilaiset tavat pukeutua ja pukeutumisen merkkikieli ovat yhteydessä maskuliinisuuden ja sukupuolen rakennustyöhön. Hyvä esimerkki fyysis-materiaalisuudesta statusresurssina ovat moottoripyöräjengiläisten käyttämät liivit, joiden tarkoituksena on kertoa kantajansa ryhmään kuuluvuudesta, mahdollisesta väkivaltaisuudesta ja korostetusta maskuliinisuudesta. (Jokinen, 2000, s.231-246; Manninen, 2010, 68-69.)

2.3.5 Seksuaalisuus statusresurssina

Seksuaalisuus statusresurssina liittyy edellä käsitellyn fyysis-materiaalisuuden kanssa ja vaikkapa kehollisuuden voidaan ajatella liittyvän olennaisesti molempiin statusresursseihin. Ihmiset luovat yhteisöissä oletuksia toisen ihmisen seksuaalisuudesta sukupuolen perusteella. Seksuaalisuus ei kuitenkaan määrity ydinsukupuolen mukaan, vaan se muovautuu suhteessa kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä näiden luomiin odotuksiin siitä, miten yksilö toimii seksuaalisesti normatiivisesti. Tutkimukseemme osallistuneen jääkiekkjoukkueen pelaajien ikä (14-15) on poikien seksuaali-identiteetin muodostumisen kannalta olennaista aikaa ja biologiset kehityserot ovat tässä ikävaiheessa oleellisen merkittäviä tekijöitä. Seksuaalinen kypsyys, -aktiivisuus ja -suuntautuminen voivat muiden statusresurssien tapaan olla eronteon välineitä maskuliinisuuksien muotoutumisprosessissa. (Connell, 1995; Manninen, 2010, s.14, 31-32; Butler, 2006.)

Seksuaalisuus voi toimia eronteon välineenä muun muassa ”homotteluna” ja tiettyjen pelaajien seksuaalisen aktiivisuuden esilletuomisena. Huumorin varjolla esitetty toisen pelaajan homoksi kutsuminen luo normin siitä, minkä tyyppinen seksuaalinen suuntautuminen on joukkueessa ei-toivottua. Heteroseksuaalinen aktiivisuus puolestaan toimii joukkueessa statusta nostavana tekijänä ja olikin yksi korkean statuksen poikien suosituimmista puheenaiheista. Toisaalta homo-sana voidaan nähdä myös merkityksettömänä haukkumasanana muiden

piikittelysanojen joukossa. Erilaisten homofobisten kommenttien esittämistä ei myöskään välttämättä voida tulkita homovihamielisyydeksi, sillä homo-sanan käytön tarkoitus erinäisissä tilanteissa on hyvin erilaista (Lehtonen, 2003, s.143-146).

2.3.6 Performanssit statusressina

Performanssit statusressina ovat hyvä esimerkki siitä, miten eri statusressit linkittyvät toisiinsa, eikä selkeää rajausta erillisten statusressien välille voida aina välttämättä tehdä. Statusressit voidaan nähdä kokoelmana erilaisia työvälineitä, joiden avulla maskuliinisuuksia rakennetaan ja tuotetaan. Performanssit statusressina linkittyvät seksuaalisuuteen, fyysis-materiaalisuuteen, huumoriin ja sosiaalisiin suhteisiin ja ennen kaikkea näiden sosiaalisissa tilanteissa näkyviin puoliin. Performansseihin statusressina voidaan liittää tietyntyliset eleet, tempaukset, liikkeet ja merkit, joiden avulla yksilö pyrkii nostamaan statustaan vertaisryhmässä.

Hyvä esimerkki sosiaalisesta performanssista ovat ns. "homoperformanssit". Tuija Huukin, Mannisen & Sunnarin (2010) mukaan homoperformanssista ilmenee osallistujien yhteisöllisyys ja siihen liittyy poikien välinen parodinen homoseksuaalisuuden performointi esimerkiksi humoristisen koskettelun keinoin. Jos performanssin esittäjän heteroseksuaalisuutta ei voida asettaa kyseenalaiseksi, toimii homoseksuaalisuuden performointi humoristisena elementtinä ryhmän sosiaalisessa pelissä. Matalan statuksen pojalle "homoperformanssi" ei synnytä statuksen nousua, vaan väärään aikaan toteutettu tämän tyyppinen performanssi saattaa toimia matalan statuksen pojan statusta edelleen laskevana toimintana. (Huuki, 2010, s.63, 74-76.) Performanssit voivat olla hyvin monentyyppisiä, mutta yhteisenä piirteenä niissä voidaan nähdä sosiaaliseen peliin liittyvä neuvottelu statuksesta ja sukupuolesta. (Berg, 2010,s.72; Butler, 1990, 1993; Huuki, 2010, s.63, 74-76.)

2.3.7 Sosiaaliset suhteet ja välittäminen statusresursseina

Sosiaaliset suhteet sekä verkostot sitovat tietyllä tapaa yhteen lähes kaikki edellä käsitellyt statusresurssit. Taito hyödyntää erilaisia käytössä olevia muita statusresursseja muuttuu näkyväksi sosiaalisissa suhteissa. Sosiaaliset suhteet ja muiden vertaisryhmän jäsenten hyväksyntä ovat tärkeitä statusresursseja. Sosiaalisten suhteiden ja -taitojen avulla yksilö kykenee rakentamaan omasta maskuliinisuudestaan uskottavan kuvan ja tuottamaan tai muuttamaan ryhmän diskurssin mukaista sosiaalista kanssakäymistä. Pierre Bourdieu (1986) on käsitellyt ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita sosiaalisen pääoman käsitettä hyväksikäyttäen. Sosiaaliset suhteet statusresurssina voidaan hahmottaa esimerkiksi Bourdieun sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Sosiaalinen pääoma on kasauma todellisia ja potentiaalisia resursseja, jotka ovat yhteydessä kestävään, laajaan ja monipuoliseen sosiaaliseen verkostoon. Jääkiekkjoukkueen yhteydessä tämä voisi tarkoittaa sitä, että tietyt statusresurssit hallitsemalla ja yhdistämällä näiden statusresurssien taitavaa käyttöä tiettyihin kaverisuhteisiin joukkueessa, yksilö kykenee nostamaan sosiaalista statustaan ja käyttämään sosiaalisia suhteitaan statusresurssina. (Bourdieu, 1986, s.51.)

Tuija Huuki (2010, s.77-79) on väitöskirjassaan käsitellyt poikien keskinäistä välittämistä. Välittämistä ei välttämättä arkiajattelussa nähdä merkittävänä maskuliinisuuksien rakentajana. Olennaista välittämisessä hegemonisen maskuliinisuuden viitekehyksessä on se, kuinka välittäminen ilmenee poikien välisessä kanssakäymisessä. Välittäminen voidaan nähdä statusresurssina statustyössä, jos se asettuu kulttuurisesti hegemonisen maskuliinisuuden vaatimukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisessa pelissä välittämistä tulee kyetä säännöstelemään ja esittämään muiden silmissä uskottavalla tavalla. (Huuki, 2010, s.77-79.) Joukkuekaverin halaaminen pukukopissa kiintymyksen osoituksena ei ole sosiaalisesti hyväksyttyä, mutta voitettun turnauksen tai tehdyn maalin jälkeen myös fyysiset välittämisen osoitukset ovat sallittuja.

2.3.8 Statusulottuvuudet ja vallankäytön muodot

Edellä olemme käsitelleet erilaisia statusresursseja. Olemme tutkimuksessamme kiinnostuneita näiden statusresurssien ilmenemisestä tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa. Statusresurssit eivät vielä takaa yksilön valta-asemaa tai korkeaa statusta joukkueessa, vaan näiden resurssien käyttämiseksi toimijalla tulee olla myös oikeanlaisia toimintastrategioita. Oikeanlaisten ja yhteisön käytänteisiin sopivien toimintastrategioiden avulla yksilö kykenee muuntamaan statusresurssejaan käyttökelpoisiksi symbolisiksi resursseiksi. Symbolisten resurssien avulla yksilö puolestaan kykenee nostamaan omaa statustaan ja valta-asemaansa yhteisössä. Manninen, Huuki & Sunnari (2010, s.1-23) ovat määritelleet *kaksi statusresursseista kumpuavaa statuksen ulottuvuutta: kaverisuosion ja respektin*. (ks. myös Manninen, 2010, s.104; Huuki, 2010, s.36, 70.)

Kaverisuosio ei suoranaisesti liity suositun maineeseen yhteisössä, vaan se viittaa pikemminkin yksilön pidettynä olemiseen. Kaverisuosiota yksilö saavuttaa rakentamalla yhteisöllisyyttä esimerkiksi olemalla reilu muita kohtaan. Respektillä statusulottuvuutena on puolestaan suurempi yhteys valtaan ja suosioon minäorientoituneesta viitekehystä. Statusulottuvuutena respektiin perustuva valta hajottaa yhteisöä ja käyttää hyväkseen väkivaltaa sen laajassa merkityksessä. Status toimii yhteisössä vallankäytön mahdollistajana. Erilaiset statusulottuvuudet rakentavat erilaista valtaa. Karkeasti vallankäyttö voidaan jakaa kahteen vallankäytön tapaan: *pelkovaltaan ja rakentavaan valtaan*. (Manninen, 2010, s.104; Huuki, 2010, s.36, 70.)

Pelkovalta voidaan nähdä yhteisöllisyyttä hajottavana ja rakentava valta puolestaan yhteisöä eheyttävänä vallankäytön muotona. Pelkovallalla tarkoitetaan vallankäytönmuotoa, jonka taustalla vaikuttaa pelon ilmapiiri ja väkivallan uhka. Rakentava valta perustuu reiluuteen, yhteisöllisyyteen ja toisten huomioonottamiseen. Rakentava, eettisesti kestävä valta voi toimia yhteisössä haastajana pelkovallalle. Mainitut vallankäytön ilmenemismuodot ovat

vallankäytön ulottuvuuksia. Usein vallankäyttö perustuu näiden ulottuvuuksien yhdistelmiin ja lievempiin ilmenemismuotoihin. Yhdistelemällä vallankäytön muotoja yksilö kykenee ylläpitämään omaa statustaan yhteisössä. (Manninen, 2010, s. 91-92; Huuki, 2010, s. 70).

2.4 Valta

Käsitlemme tässä tutkimuksessa valtaa Foucault'laisesta näkökulmasta. Foucault'n valtakäsitys perustuu oletukseen, että valta on tuotettua ja tuottavaa. Valta synnyttää diskursseja eli tapoja puhua, kommunikoida sekä tuottaa muuta merkitysvälitteistä toimintaa. Vallan voidaan ajatella olevan läsnä kaikissa sosiaalisissa yhteisöissä sekä instituutioissa ja se tuottaa erilaisissa yhteisöissä erilaisia vallitsevia diskursseja. Erilaisten diskurssien voidaan ajatella olevan vallan tihentymiä verkoston eri kohdissa ja jotkut diskurssit saavat äänensä paremmin kuuluviin kuin toiset. Kaikkein merkittävimpien ryhmien diskursseista muodostuu "totuuksia". Nämä "totuudet" muodostuvat sosiaalisissa käytännöissä. Foucault käsitteli laajassa tuotannossaan muun muassa erilaisissa tiedeyhteisöissä vallitsevia "totuuksia" sekä niissä hallitsevia diskursseja. Edellä mainitun periaatteen mukaisesti eniten valtaa yhteisössä on niillä, jotka hallitsevat tietyn diskurssin ja osallistuvat siihen ja tätä myötä rakentavat ja vahvistavat diskurssin luonnehtimia totuuksia. (Cooper, Barry; 1981, s.63-69.)

Foucault näkee, että valta yhteisöissä on niillä, jotka kykenevät toimimaan uskottavimmin vallitsevan diskurssin puitteissa. Ihminen pyrkii myös itse kontrolloimaan omaa käytöstään siten, että se soveltuisi mahdollisimman hyvin kulloinkin kyseessä olevaan vallitsevaan diskurssiin. Olennaista ei ole se mitä joku sanoo, koska olennaisia ovat sanotun sijaan ne diskurssit joiden puitteissa sanoja toimii. Olennaista on se miten sanotaan, mitä jätetään sanomatta ja mitä sanotaan missäkin kontekstissa. Tiedon ja vallan suhteissa ei Foucault'laisittain ole merkitystä sillä, kuka puhuu tai päättää, vaan tärkeää on ensisijaisesti koodisto, jonka puitteissa toimitaan ja se, miten tämä koodisto vaikuttaa yhteisössä. (Foucault, 1977, s.158-162; Foucault, 1991 s.72.)

Tutkittaessa valtaa jääkiekkjoukkueessa, on otettava huomioon informanttien asema valtahierarkiassa. Tunnistamalla erilaisia vallankäyttäjiä ja vallattomia tutkittavia, kykenemme pureutumaan siihen, kuka käyttää diskursiivista valtaa yhteisössä. Valtaa analysoimalla kykenemme perehtymään joukkueen sisäiseen koodistoon ja vallitseviin diskursseihin. Tässä tutkimuksessa pyrimme tarkastelemaan ennen kaikkea valtaa maskuliinisuuden näkökulmasta eli sitä miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta.

Toisen tutkimuskysymyksemme kannalta olennaista on siis valtasuhteiden analysoiminen. Ymmärtääksemme vallan ja diskurssien suhteita, meidän tulee nähdä valta tuotettuna, sosiaaliin käytäntöihin sisältyvänä ilmiönä. Vallan ja diskurssien analyysin yhteydessä tulee ottaa huomioon sekä diskurssien väliset että diskurssien sisäiset valtasuhteet. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s. 75-107.) Hegemonista valtaa jääkiekkjoukkueessa edustavat käyvät valtataistelua suhteessa sekä marginalisoituihin maskuliinisuuksiin, että yksilötasolla myös suhteessa toisiin hegemonisen vallan edustajiin. Toinen analysoinnin kohde tutkimuksessamme on, kuinka tietyt maskuliinisuudet saavuttavat hegemonisen valta-aseman. Tässä käytämme apuna jo aiemmin esiteltyjä statusresursseja, joiden viitekehystä tarkastelemme erilaisten maskuliinisuuksien muotoutumista.

Erilaiset diskurssit luovat myös ideologisia seurauksia. Esimerkiksi tietynlaisen hegemonisen maskuliinisuuden diskurssin vakiintuminen jossain jääkiekkjoukkueessa vaikuttaa koko jääkiekkjoukkueen toimintaan ja myös ideologisiin linjauksiin, vaikkapa siitä minkä tyyppinen poikana oleminen on joukkueessa sosiaalisesti hyväksyttyä. Valta-analyysille olennainen piirre on myös erilaisten vakiintuneiden, tässä yhteydessä vaikkapa oletetun hegemonisen maskuliinisuuden diskurssien kyseenalaistaminen ja näkyväksi tekeminen (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s. 75-107).

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSPROSESSIN KUVAUS

Pro Gradu -työssämme tutkimme pohjois-suomalaista poikien juniorijääkiekkjoukkuetta, jonka pelaajien ikä vaihteli 14–16 ikävuoden välillä. Joukkueessa oli mukana satunnaisesti nuorempia pelaajia, muiden joukkueiden pelaajia ja vakituisesti yksi tyttö. Joukkueen pelaajien vaihtuvuus tutkimusjakson aikana oli melko suuri, mutta tietty noin 14 hengen ydinryhmä pysyi muuttumattomana lähes koko tutkimusjakson ajan. Etsimme pitkään tutkimukseemme sopivaa ja suostuvaista joukkuetta ja olimme yhteydessä tutkimuksemme puitteissa jopa jääkiekkoliittoon, joka tutkimussuunnitelmamme luettuaan kieltäytyi yhteistyöstä kanssamme. Tutkittava joukkue löytyi alkukankeuksien jälkeen kuitenkin suhteellisen helposti.

Lähestyimme joukkueen valmentajaa puhelimitse ja hän ilmaisi kiinnostuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Kannustimme valmentajaa ottamaan asian esille valmennusjohdon, pelaajien ja pelaajien vanhempien kanssa. Kun asianomaiset vaikuttivat suostuvaisilta tutkimuksen tekoon, menimme paikanpäälle joukkueen harjoituksiin ja kerroimme joukkueen pelaajille tutkimuksestamme. Pyrimme kertomaan joukkueen pelaajille tutkimuksen varsinaisesta sisällöstä vain tarpeellisin osin, jotta emme tulisi vaikuttaneeksi pelaajien toimintaan tutkimusjakson aikana. Samalla toimitimme tutkimuslupa-anomukset pelaajien vanhemmille, valmentajalle ja joukkueen juniorivastaavalle (liitteet 1 & 2).

Tutkimuksemme alkuvaiheen aikana joukkueen valmentaja vaihtui. Entinen päävalmentaja siirtyi tässä vaiheessa apuvalmentajaksi. Päävalmentajaksi tuli jo joukkueelle ennestään tuttu ja joukkueen hyvin tunteva valmentaja. Olemme muun muassa kyselylomakkeiden avulla selvittäneet valmentajan vaihdoksen vaikutusta joukkueessa, vaikka se ei varsinaisesti olekaan yksi tutkimuskysymyksistämme. Koimme kuitenkin, että valmentajanvaihdoksella saattaisi olla vaikutusta joukkueen ilmapiiriin ja diskursseihin. Valmentajien lisäksi joukkueessa aktiivisessa roolissa toimivia aikuisia oli neljä huoltajien ja joukkuejohdon roolissa.

Aineistonkeruussa olemme käyttäneet hyväksemme erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Ensimmäisenä tiedonhankintamenetelmänä käytimme osallistuvaa havainnointia. Noin vuoden mittainen havainnointijakso alkoi keväällä 2012 ja jatkui talveen 2013 saakka. Laaja, monipuolisia tiedonhankintamenetelmiä hyödyntävä aineisto ja pitkän aikavälin tutkimusjakso tekevät tutkimuksesta etnografisen. Tavoitteenamme oli muodostaa joukkueesta kuva kokonaisuutena sekä havainnoida joukkueen sisäisiä diskursseja, jotka liittyvät joukkueen hierarkiarakenteisiin, statusasetelmiin, valtaan sekä erilaisiin maskuliinisuuden muotoihin.

Tutkimusjakson aikana olimme aktiivisesti joukkueen mukana harjoituksissa sekä pukukopissa. Korostimme jo alkuvaiheessa joukkueen pelaajille, että emme puutu heidän käyttäytymiseensä ja että emme ole heidän valmentajiaan tai opettajiaan. Toivoimme heidän toimivan samoin kuin he toimisivat keskenään normaalisti ilman meidän läsnäoloamme. Kokemuksemme mukaan onnistuimmekin tässä tavoitteessamme hyvin. Joukkue tottui läsnäoloomme nopeasti ja jo muutamien harjoitusten jälkeen pelaajat kommunikoivat vapaamuotoisesti pahemmin välittämättä meidän läsnäolostamme. Pyrimme seuraamaan harjoituksia siten, että molemmat tutkijat olivat paikalla, mutta ajoittain kävimme seuraamassa harjoituksia myös kumpikin tahoillamme. Kokemuksemme mukaan pelaajien oli helpompi suhtautua läsnäoloomme silloin, kun olimme molemmat yhtä aikaa paikalla. Kahdestaan läsnäolomme oli rennompaa, eivätkä pelaajat kokeneet olevansa jatkuvan tarkkailun alaisina

Aluksi teimme muistiinpanoja harjoitusten yhteydessä. Huomasimme kuitenkin nopeasti, että vaivalloisuutensa lisäksi muistiinpanojen tekeminen havainnointitilanteessa kiinnitti liikaa pelaajien huomiota. Näin ollen totesimme paremmaksi tavaksi pitää harjoitusten jälkeen lyhyen palaverin, jossa sanelimme nauhurille vapaamuotoisesti harjoituksista tehtyjä havaintoja. Havainnointijaksolla oli tärkeä merkitys myöhempien kyselylomakkeiden ja haastattelujen toteuttamisessa. Harjoitusten lisäksi seurasimme joukkueen kotipelejä ja olimme myös mukana yhdellä pelireissulla.

Pelireissun aikana pelaajat täyttivät teoreettisesta viitekehystäämme käsin muodostetun kyselylomakkeen (liite 3), jota käytimme osallistuvan havainnoinnin ja haastattelujen tukena. Myös haastattelut tukivat vastavuoroisesti kyselylomakkeista saamiamme tuloksia. Havainnointi, kyselylomake sekä haastattelut toimivat tutkimuksessamme keskenään tasa-arvoisina tutkimusmenetelminä haastatteluja painottaen.

Kaikki joukkueen pelaajat vastasivat kyselylomakkeeseen linja-automatkan aikana. Kyselylomake kartoittaa joukkueen sosiaalisten suhteiden, kaverisuosion, respektin ja statushierarkian lisäksi sitä, ketkä joukkueen jäsenet käyttävät erilaisia statusresursseja joukkueen sosiaalisessa pelissä. Näitä statusresursseja ovat tässä tutkimuksessa mainitut *väkivalta, fyysis-materiaalisuus, performanssit, huumori, seksuaalisuus, sosiaaliset suhteet ja välittäminen*. (Manninen, 2010, s. 103-104, Huuki, 2010, s.69).

Kysymyslomakkeessa on 18 eri aihealuetta käsittelevää kysymystä, joihin joukkueen pelaajat vastasivat mainitsemalla 1-3 joukkuekaveriaan kuhunkin kohtaan. Vastaajan ei ollut kuitenkaan pakko vastata kysymykseen, jos hän koki, ettei kysymykseen ole olemassa oikeaa vastausta. Lomakkeessa on tutkimuksen sivujuonteena lisätty kaksi kysymystä liittyen valmentajavaihdokseen, vaikka kyseinen aihepiiri ei liity varsinaisiin tutkimuskysymyksiimme. Halusimme tietää tutkimuksemme yleisten lähtökohtien kannalta, onko joukkueen ilmapiiri muuttunut jollain tavoin valmentajan vaihtuessa. Lomakkeen kysymykset 2, 3, 4, 6, 8, 10, 13, 16, 17 ja 18 pyrkivät kartoittamaan joukkueen statushierarkiaan, hegemoniseen valtaan, marginalisointiin; sosiaalisuuden, välittämisen ja performanssien statusresursseihin sekä statusulottuvuuksiin eli kaverisuosioon ja respectiin liittyviä asioita. Kysymykset 5, 7, 9, 12, 14 ja 15 pyrkivät puolestaan selkiyttämään fyysis-materiaalisuuteen ja huumoriin liittyviä statusresursseja. Suoranaisesti tähän kysymyslomakkeeseen ei ole tutkimuseettisistä syistä johtuen otettu mukaan seksuaalisuuteen statusresurssina yhteydessä olevia kysymyksiä. Seksuaalisuuteen statusresurssina pääsimme käsiksi kuitenkin havainnoinnin ja haastatteluiden puitteissa. Varsinkin havaintoaineisto pukukoppikeskusteluista antaa aineistomme perusteella vahvistusta seksuaalisuuden statusresurssiluonteesta.

Osallistuvan havainnoinnin ja kyselylomakkeesta saamiemme tietojen perusteella muodostimme puolistrukturoidun teemahaastattelun rungon (liite 4). Käytimme muodostamaamme haastattelurunkoa vapaamuotoisten haastattelujen tukena. Haastatteluihin valikoimme kyselylomakkeiden ja osallistuvan havainnoin perusteella kuusi status- ja valta-asemaltaan mahdollisimman erilaista ja tutkimuksen kannalta merkityksellistä pelaajaa. Haastateltuja pelaajia kutsumme tässä yhteydessä nimillä Aleksanteri, Silvia, Ilkka, Risto, Erkki ja Jussi. Haastattelut suoritettiin harjoitusten yhteydessä rauhallisessa tilassa ja jokainen haastattelu oli kestoltaan noin puolituntinen.

3.1 Diskurssianalyysi

Käytämme tässä opinnäytetyössä aineistomme analyysimenetelmänä diskurssianalyysiä. Jokinen, Juhila & Suoninen (1993, s. 9-10) määrittelevät diskurssianalyysin ”sellaiseksi kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.” Tutkimuksemme kannalta tämä diskurssianalyysin määrittely tarkoittaa sitä, että pyrimme keskittymään juniorijääkiekkjoukkueen kielenkäyttöön ja muuhun merkitysvälitteiseen toimintaan, kuten vaikkapa pelaajien eleisiin, vaatetukseen ja performansseihin. Tämän tyyppistä merkitysvälitteistä toimintaa tutkimalla pyrimme selvittämään sitä, kuinka ja millaista sosiaalista todellisuutta joukkueessa tuotetaan. Sosiaalinen todellisuus painottuu tämän tutkimuksen yhteydessä erilaisten maskuliinisuuksien, ennen kaikkea vallitsevan paikallisen hegemonisen maskuliinisuuden, valtailmapiirin ja statuskamppailun tarkasteluun.

Diskurssianalyysiä ei voida pitää tarkasti määriteltävänä tutkimusmenetelmänä, vaan sen menetelmät vaihtelevat tutkimuksesta riippuen. Diskurssianalyysin voidaan lisäksi nähdä jakautuvan kahteen eriytyneeseen suuntaukseen, joista toinen keskittyy todellisuuden moninaisuuteen ja toiminnan vaihtelevuuteen. Toinen, Foucault -vaikutteinen kriittinen suuntaus puolestaan keskittyy valtasuhteisiin. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s.11.)

Juniorijääkiekkjoukkueeseen keskittyvässä tutkimuksessamme yksi tärkeimmistä teemoistamme on valta ja vallan suhteutuminen erilaisiin maskuliinisuuksiin. Tästä syystä tutkimustamme voidaan pitää foucault'laisittain suuntautuneena laadullisena kriittisenä diskurssianalyttisenä tutkimuksena.

Diskurssianalyysille on ominaista, että se ei hyödynnä tietoa sellaisenaan, vaan pyrkii pureutumaan tiedon tuottamisen taustoihin ja motiiveihin. Kielenkäyttäjät ja tutkittavat eivät ole diskurssianalyttikolle suora tiedonlähde, vaan tutkija on kiinnostunut kysymyksen ”mitä sanoo?” sijaan kysymyksistä ”miksi sanoo?” tai ”miten sanoo?”. Jokinen, Juhila & Suoninen (1993, s. 17-18) määrittelevät viisi asiaa, jotka toimivat väljinä diskurssianalyysin teoreettisina lähtöoletuksina. Ensinnäkin *diskurssianalyysi näkee kielenkäytön sosiaalisen todellisuuden rakentajana* sen sijaan, että kielenkäyttö tarjoaisi vain informaatiota maailmasta. Kielenkäyttömme, tapamme puhua ja ilmaista itseämme eivät ole vain maailman kuvaamista, vaan myös sen rakentamista. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1999, s. 18-19.)

Toiseksi diskurssianalyttikko näkee, että *on olemassa rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä*. Juniorijääkiekkjoukkueesta voidaan löytää erilaisia tapoja käyttää kieltä ja tuottaa todellisuutta. Nämä erilaiset diskurssit voivat kilpailla hegemonisesta asemasta keskenään. Tämän tutkimuksen yhteydessä olemme kiinnostuneita ennen kaikkea kilpailevien maskuliinisten diskurssien valta- ja statuskampailusta. Kolmas diskurssianalyttinen oletus liittyy *merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuuteen*. Diskurssianalyysi ei ole laboratoriotutkimusta, jossa pyrittäisiin eroon ympäristön häiriötekijöistä. Itse asiassa häiriötekijöitä ei tulisi ajatella häiriötekijöinä, vaan pikemminkin oleellisena rikastuttavana osana tutkimuksen kontekstia. Havainnoimme juniorijääkiekkjoukkuetta sille ominaisessa kontekstissa: pukukopissa varusteidenvaihdon yhteydessä, pelireissuilla, harjoituksissa ja kentällä eli juniorijääkiekkjoukkueelle hyvin tyypillisissä sosiaalisissa tilanteissa. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s.18-36.)

Neljäs diskurssianalyysin oletus on *toimijoiden kiinnittyvyys merkityssysteemeihin*. Tämän tutkimuksen yhteydessä se tarkoittaa sitä, että joukkueen pelaajat ovat kiinnittyneitä tässä juniorijääkiekkjoukkueessa tyypillisesti ilmenevään

merkityssysteemiin ja tuottavat sekä puhetta että muuta merkitysvälitteistä toimintaa suhteessa tähän merkityssysteemiin. Tämä ei kuitenkaan aina kosketa kaikkia yhteisössä toimivia, vaan merkityssysteemeihin kiinnitytään vaihtelevasti.

Viides diskurssianalyysin oletus on se, että *kielen käytöllä on seurauksia tuottava luonne*. Samalla kun kielenkäyttäjä väittää jotain todellisuudesta, hän myös luo sitä. Esimerkiksi hegemonista maskuliinisuutta tai valtaa edustava saattaa julkisesti sanoessaan, ettei pidä homoseksuaaleista, luoda yhteisöön todellisuutta, jossa homoseksuaalisuudesta tulee paheksuttavaa. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1993, s.37-45.)

4 TUTKIMUSTA KOSKEVAT EETTISET NÄKÖKULMAT

Tässä kappaleessa käymme läpi niitä tutkimuksen etiikkaan liittyviä seikkoja, jotka nousivat merkittäviksi tutkimuksen teon yhteydessä. Pyrimme tutkimuksemme teossa noudattamaan mahdollisimman huolellisesti eettiseen tutkimuksentekoon liittyviä normeja ja yleisiä käytäntöjä. Ensinnäkin pyrimme varmistumaan siitä, että jokaisen tutkimukseen osallistuneen pelaajan ja muiden asianosaisten yksityisyys säilyy. Edellä mainitun varmistimme sillä, että säilytimme tutkimusaineiston ainoastaan tutkijoiden ja tutkimuksen ohjaajan käytössä.

Tutkimusjaksoimme aluksi informoimme joukkueen valmennusjohtoa aiheestamme ja tutkimustamme oli käsitelty myös pelaajien vanhempien kanssa. Alustimme tutkimamme joukkueen pelaajille tutkimuksemme aiheesta sen verran, kuin heidän oli tarpeellista siitä tietää. Kerroimme joukkueen pelaajille tutkivamme heidän joukkueensa toimintaa ja kaverisuhteita. Tämän jälkeen kaikille joukkueen jäsenille lähetettiin tutkimuslupahakemukset. Tutkimuslupa kysyttiin erikseen siis pelaajilta, heidän huoltajaltaan sekä valmennusjohdolta. Valmennusjohdolle kerroimme tarkemmin tutkimuksemme sisällöstä. Myös vanhemmille tarkennettiin tutkimuksen aiheisisältöä heidän niin halutessaan.

Olemme ottaneet tutkimuksemme jokaisessa vaiheessa huomioon tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden. Kyselylomakkeiden täyttämisen yhteydessä varmistimme, että jokainen pelaaja saa täyttää lomakkeensa rauhassa, yksityisesti ja ilman kiirettä. Pelaajat täyttivät kyselylomakkeen joukkueen pelireissulla linja-automatkan aikana, koska linja-autossa jokainen pystyi täyttämään lomakkeen omassa rauhassa ja yksityisesti. Lisäksi korostimme lomakkeen täytön yhteydessä, ettei lomakkeeseen liittyvistä vastauksista ole tarkoitus keskustella muiden kanssa, vaan lomakkeen vastaukset ovat jokaisen henkilökohtaisia. Pyrimme muodostamaan myös kyselylomakkeen kysymykset sellaisiksi, etteivät ne loukkaisi ketään tai antaisi mahdollisuutta kenenkään kiusaamiseen

myöhemmin. Tarkoituksenamme oli, etteivät haastattelulomake tai haastattelutilanteet kärjistäisi tai vahvistaisi joukkueessa vallitsevia hierarkioita, vaan pikemminkin pyrkisivät purkamaan niitä.

Järjestimme tutkimushaastattelut harjoitusten yhteydessä rauhallisessa tilassa, jossa ulkopuoliset eivät häirinneet keskustelua ja haastateltavan yksityisyys säilyi. Pyrimme haastatteluissa olemaan kannustavia ja kertomaan haastateltaville, että heidän mielipiteensä ja kokemuksensa ovat meille tärkeitä ja että niistä olisi meidän tutkimuksellemme hyötyä. Tutkimushaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin tarpeellisin osin. Tutkimuksen päätyttyä hävitimme äänitteet ja muun tutkimusmateriaalin asianmukaisesti. Lisäksi kaikkien tutkittavien nimet on muutettu tutkittavien anonymiteetin varmistamiseksi.

Koemme, että omalla sukupuolellamme oli positiivinen vaikutus tutkimushaastattelujen ja koko tutkimuksen onnistumisen kannalta. Tutkittavilla oli helpompi suhtautua saman sukupuolen edustajiin muun muassa pukukoppitilanteissa ja haastattelujen yhteydessä.

Koko tutkimusjakson aikana tavoitteena on ollut, ettemme leimaa tai syyllistä ketään. Tutkimuksen tarkoitus ei ole mustamaalata kyseistä joukkuetta tai jääkiekkoa lajina, vaan tarkastella objektiivisesti joukkueessa tuotettavia maskuliinisuuksia, statusrakenteita ja valtaa. Olemme pyrkineet omalla käyttäytymisellämme ja toiminnallamme antamaan positiivisen kuvan tutkimuksen tekemisestä Oulun yliopistossa.

5 TULOKSET

Seuraavissa kappaleissa luomme katsauksen tutkimuksemme tuloksiin. Vuoden tutkimusjakson aikana olemme seuranneet joukkueen toimintaa useissa erilaisissa ympäristöissä. Olemme tarkkailleet joukkueen toimintaa harjoituksissa, peleissä ja pelireissulla. Osallistuvan havainnoinnin lisäksi nuoret täyttivät kyselylomakkeen, jonka pääasiallisena tarkoituksena oli antaa meille sekä varsinaista tietoa että havaintojamme tukevaa lisäaineistoa puolistrukturoituja tutkimushaastatteluja varten. Tutkimushaastatteluja avaamme jatkossa litterointien muodossa. Yhtenä tutkimuksen apuvälineenä käytimme myös joukkueen viime kausien pelitilastoja (mm. joukkueen sisäinen pistepörssi). Tulevissa kappaleissa käymme läpi osallistuvan havainnoinnin, kyselylomakkeiden ja haastatteluiden päähuomioita ja johtopäätöksiä tutkimuskysymyskohtaisesti. Kaikkien tutkimusmenetelmien tausta-ajatuksena oli vastausten hankkiminen asettamiimme tutkimuskysymyksiin: *Minkä tyyppinen maskuliinisuus on asettunut tässä juniorijääkiekkjoukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan ja Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?*

Aluksi pureudumme tarkemmin ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme. Tutkimassamme juniorijääkiekkjoukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan asettunutta maskuliinisuutta analysoimme merkityksellisten statusresurssien, statusulottuvuuksien ja vallan ulottuvuuksien näkökulmasta. Lisäksi esittelemme yksilökohtaisesti joukkueen hegemonisen maskuliinisuuden edustajat.

Tulososion viimeisessä osassa vastaamme toiseen tutkimuskysymykseemme ja määrittelemme joukkueen erilaisia maskuliinisuuskursseja vallan ja statuksen

näkökulmasta. Esitämme aineistomme pohjalta kolme erilaista tutkimassamme joukkueessa ilmentynyttä maskuliinisuuden konstruktioita.

Alla oleva taulukko selkeyttää jatkossa tutkimuksemme tuloksia molempien tutkimuskysymysten osalta. Taulukko selkeyttää maskuliinisuuden konstruktioiden ja hegemonisen maskuliinisuuden edustajien suhdetta statusulottuvuuksiin ja vallankäytön muotoihin. Taulukosta käyvät ilmi myös eri maskuliinisuuden konstruktioihin lukeutuvat henkilöt sekä konstruktioiden kannalta merkitykselliset statusresurssit. *Taulukossa suluissa olevat henkilöt voivat edustaa useampaa maskuliinisuuden konstruktioita. Tähdellä merkityt henkilöt edustivat joukkueessa selkeimmin joukkueen sisäistä hegemonista maskuliinisuutta.*

TAULUKKO 1. MASKULIINISUUDET, STATUS JA VALTA JUNIORIJÄÄKIEKKOJOUKKUEESSA

Maskuliinisuuden konstruktio:	Statusulottuvuus:	Vallankäytön muoto:	Henkilöt:	Merkitykselliset statusresurssit
Banaalit tasapainoilijat	kaverisuosioon perustuva, osin respektipainotteinen	rakentava valta, osin pelkovalta	Aleksanteri*, Sampsä*, Yrjö*, (Jussi*, Matti, Erkki)	fyysisyys, sosiaaliset suhteet, välittäminen, huumori
Kovikset	respektipainotteinen	pelkovalta	Teuvo, Ilkka, Jyrki, Timo, Toni, (Jussi*)	fyysisyys, sosiaaliset suhteet, huumori, väkivalta
Rauhalliset myötäilijät	kaverisuosioon perustuva	rakentava valta	Risto, Pekka, Silvia, (Matti, Erkki)	

Tutkimuksemme empiirisen jakson aikana pyrimme ottamaan toiminnassamme huomioon taustalla vaikuttaneet tutkimuskysymykset. Pyrimme kuitenkin olemaan mahdollisimman avoimina mahdollisille uusille aineistosta ja havainnoista nouseville teemoille. Vuoden mittaisen osallistuvan havainnoinnin aikana seurasimme yleisesti joukkueen ja pelaajien keskinäistä vuorovaikutusta pukukopissa, kentällä, harjoituksissa ja pelimatalla. Tutkimuksemme sijoittuikin

näin olleen vahvasti myös etnografisen tutkimuksen perinteeseen. Tutkimuksessamme on paljon etnografialle tyypillisiä piirteitä, joita ovat esimerkiksi ”kohtuullisen aikaa kestänyt kenttätyö, aineistojen, menetelmien ja analyttisten näkökulmien monipuolisuus, tutkimuksen suorittaminen niissä olosuhteissa, joissa tutkimukseen osallistuvat ihmiset elävät sekä osallistumisen, havainnoinnin ja kokemuksen keskeinen merkitys tutkimusprosessissa” (Lappalainen, 2007, s. 11).

Koimme tutkimuksen havainnointivaiheen yhdeksi tutkimuksemme hyödyllisimmistä vaiheista. Kuva joukkueen sisäisestä hierarkiasta ja hegemonisesta maskuliinisuudesta valottui jo hyvin pitkälle havainnointivaiheen aikana. Myös yksilöiden sosiaalisen aseman kannalta merkittävät statusresurssit sekä valtailmapiiri olivat aistittavissa joukkueesta jo tässä vaiheessa. Havainnointivaihe olikin merkittävässä roolissa relevanttien tutkimuslomakkeiden ja haastattelujen muodostamisessa.

5.1 Hegemoninen maskuliinisuus juniorijääkiekkjoukkueessa

Olemme aiemmin tämän tutkimuksen teoriaosuudessa määritelleet hegemonista maskuliinisuutta erilaisista näkökulmista. Hegemoninen maskuliinisuus on syytä määritellä paikallisella tasolla ihailuimmaksi tavaksi olla poika tai mies sen sijaan, että määriteltäisiin jonkinlaisia yleisiä maskuliinisuuden lainalaisuuksia. Perinteisen hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyn (kts. Carrigan, Connell & Lee, 1985) mukaan hegemoninen valta ja hegemoninen maskuliinisuus ovat yhteydessä toisiinsa. Pitäydymme kuitenkin aiemmin mainitussa hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyssä, jossa hegemoninen maskuliinisuus ja hegemoninen valta ovat erotettu toisistaan erillisiksi analyysin kohteiksi, vaikka tutkimuksemme tuloksien mukaan tämän joukkueen yhteydessä hegemonista valtaa ja hegemonista maskuliinisuutta edusti sama alaryhmä, jota toisen tutkimuskysymyksen yhteydessä kutsumme banaaleiksi tasapainoilijoiksi.

Havainnointivaiheen ensimmäinen merkittävä huomio oli joukkueen kahtia jakautuneisuus. Havaitsimme, että joukkueessa oli selkeästi ”äänekkäämpi”

sosiaalista tilaa käyttävä ja hallitseva ryhmä sekä hiljaisempi, ydinryhmän ulkopuolinen ryhmä. Tämä huomio vahvistui myös haastatteluvaiheessa. Havainnoinnin, kyselylomakkeiden ja haastattelujen perusteella selkeimmin joukkueen sisäistä hegemonista maskuliinisuutta edustivat Aleksanteri, Sampsa, Yrjö ja Jussi. Edellä mainittuja pelaajia yhdistivät tiettyjen statusresurssien taitava käyttö ja hegemoninen valta-asema. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajalta vaadittiin vähintään hyviä lajitaitoja, huumorintajua, sosiaalisuutta ja välittämistä muista joukkueetovereista. Heidän asemaansa kunnioitettiin ja tämä kunnioitus ilmeni muun muassa kapteenivalinnoissa ja muissa joukkueen käytäntöihin kuten harjoituksiin ja alkulämmittelyihin liittyvissä päätöksissä. Havainnointivaiheessa kiinnitimme huomiota muun muassa suhteellisen pysyvään istumajärjestykseen pukukopissa ja linja-autossa, joissa hegemonisen maskuliinisuuden edustajat istuivat lähes poikkeuksetta aina tietyillä paikoilla toistensa läheisyydessä. Näiltä paikoiltaan kyseiset pelaajat ohjasivat ja hallitsivat pukukopin keskustelua ja ilmapiiriä. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajia tässä joukkueessa yhdisti lisäksi se, että he kaikki sijoittuivat maskuliinisuuksien näkökulmasta samaan banaalien tasapainoilijoiden ryhmään ja jakoivat keskenään reilun vallankäytön periaatteet. Erilaisia maskuliinisuuden konstruktioita käsittelemme tarkemmin toisen tutkimuskysymyksemme yhteydessä.

Seuraavissa kappaleissa pyrimme tekemään tärkeimmät johtopäätökset ensimmäisestä tutkimuskysymyksestämme: *minkä tyyppinen maskuliinisuus on asettunut tässä juniorijääkiekkjoukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan?* Tarkastelemme kappaleessa 5.1.1 niitä statusresursseja, jotka aineistomme perusteella osoittautuivat merkittäviksi hegemonisen maskuliinisuuden saavuttamisessa. Kappaleessa 5.1.2 perehdymme statusulottuvuuksiin hegemonisen maskuliinisuuden näkökulmasta. Tutkimuksemme yhteydessä hegemoninen maskuliinisuus ja hegemoninen valta-asema olivat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Käsittelemme kappaleessa 5.1.3 siis myös erilaisia hegemonisen maskuliinisuuden edustajien vallankäytön muotoja. Kappaleessa 5.1.4 esittelemme yksilöllisesti joukkueen sisäisen hegemonisen maskuliinisuuden edustajat.

5.1.1 Statusresurssit hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä

Seuraavaksi käsittelemme hegemonisen maskuliinisuuden edustajille tyypillisiä statusresursseja. Manninen (2010) ja Huuki (2010) ovat määritelleet peruskoulun viitekehyksessä seuraavanlaisia statusresursseja: väkivalta, fyysis-materiaalisuus, performanssit, huumori, seksuaalisuus, sosiaaliset suhteet ja välittäminen.

Fyysisyys ja materiaalisuus

Aineistomme perusteella fyysisyys nousi kaikkein merkittävimmäksi statusresurssiksi hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä. Tämä ilmeni useilla eri joukkuevoiminnan osa-alueilla. Näemme tässä yhteydessä fyysisyyden ja materiaalisuuden erillisinä statusresursseina, sillä aineistomme perusteella fyysisyys nähtiin tämän viiteryhmän diskursiivisessa viitekehyksessä huomattavasti materiaalisuutta merkittävämpänä tekijänä. Pelaajat kokivat tärkeimmiksi statusta nostaviksi tekijöiksi lajitaidolliset ja harjoitteluun liittyvät ansiot. Lajitaitojen ohella myös urheilullinen olemus nähtiin tärkeänä statusta nostavana tekijänä. Haastattelujen yhteydessä pelaajat, Aleksanteria lukuun ottamatta sen sijaan pääosin vähättelivät materiaalisuuden merkitystä. Materiaalisuudella tarkoitamme tässä yhteydessä muun muassa pukeutumista, ulkonäköä ja varusteita sekä muita materiaalisia statussymboleja. Merkittäväksi diskursiiviseksi teemaksi nousi ”puhdas fyysisyys” materiaalisista resursseista välittämättä. Pelaajat kokivat lajitaidot ja motivaation materiaalisia statussymboleja tärkeämmiksi. Kyselylomakkeen perusteella eniten pukeutumiseen panostaviksi pelaajiksi mainittiin kuitenkin Aleksanteri ja Sampsa, jotka olivat molemmat hegemonisen maskuliinisuuden edustajia. Urheilullisuuden ja kehollisuuden merkitystä korostaa myös Jon Swain (2005, s.213-229), joka näkee kehon vallan välineenä. Hänen mukaansa urheilulliset pojat ovat vertaisryhmässään usein korkeassa statusasemassa. Näkemyksemme mukaan jääkiekonkaltaisessa fyysisessä lajissa Swainin näkemys kehon merkityksestä vallan välineenä korostui entisestään.

Fyysisyyden merkityksellisyyden kautta harjoituksissa ja peleissä osoitetut lajitaidot nousivat korostettuun asemaan tutkimamme joukkueen paikallisen

hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä. Haastattelujen perusteella fyysisuus nähtiin voimana, urheilullisena fyysisenä olemuksena ja pelitaitoina. Havaitsimme, että fyysisyydellä oli merkittävä korrelaatio kentän ulkopuoliseen sosiaaliseen peliin, valtaan ja statukseen.

Fyysisyyden ja lajitaitojen merkitys yli muiden statusresurssien ilmeni muun muassa kysyttäessä Ilkalta pukeutumisen merkityksestä respektin saamisessa:

*Ilkka: *Kaikkein tärkeintä on se kuin hyvä on jäällä.*

Fyysisuus statusresurssina osoittautui merkitykselliseksi myös käänteisesti. Puuttuvat lajitaidot ja fyysinen heikkous toimivat selkeinä statusta laskevin tekijöinä. *Litteroinneissa tähti (*) nimen edessä merkitsee haastateltavaa:*

Perttu: *Tosta huumorintajusta vielä, onko se huumorintaju, miten esimerkiksi nämä Aleksanteri ja Jussi, tai tämmöset tyypit jotka on paljon äänessä, ni minkälaista huumoria siellä heitetään? Onko se semmosta että se on ehkä joitakin, onko se millään tavalla ilkeää ketään kohtaan?*

*Ilkka: *No kyllä se vähän osiltaan, joillekin vittuillaan vaan.*

Lasse: *Kenelle siinä saatetaan vittuilla?*

*Ilkka: *No, varmaan kaikille..*

Perttu: *Kohdistuuko (vittuilu) semmosiin jotka on ehkä vähän hiljaisempia vai kohdistuuko se kavereihin vai mihin?*

*Ilkka: *No varmaan niihin huonompiin pellaajiin*

Fyysisesti lahjakkaammat ja pelillisesti menestyneemmät pelaajat olivat lähes poikkeuksetta mukana joukkueen sosiaalisessa ydinryhmässä lukuun ottamatta Jyrkiä ja Erkkiä, jotka pelitaitojensa puolesta edustivat joukkueensa parhaimmistoa, mutta eivät ansainneet korkeaa statusta muista syistä johtuen. Jyrkin asemaan joukkueessa vaikutti se, ettei hän jakanut ydinryhmän käsitystä reilusta vallankäytöstä. Toinen pelaaja, joka ei lajitaidoistaan huolimatta saavuttanut korkeaa sosiaalista statusta, oli Erkki. Hänen asemaansa vaikutti huomattavasti rooli valmentajan poikana. Kaikki joukkueen pelaajista eivät olleet tyytyväisiä uuden valmentajan johtamistyyliin ja ratkaisuihin, mikä vaikutti osaltaan Erkin asemaan joukkueessa.

Väkivalta

Väkivalta statusresurssina nousi aineistosta esiin muun muassa peliin liittyvissä asioissa. Kentän ulkopuolella väkivaltaisuus nähtiin voimakkaasti negatiivisena ilmiönä. Vain harva pelaaja mainitsi kyselylomakkeessa yhtään aggressiivista joukkuekaveria kentän ulkopuolella. Myöskään kentällä väkivaltaisuutta tai varsinkaan lajin sääntöjen ulkopuolista väkivaltaisuutta ei nähty ainakaan statusta nostavana statusresurssina. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat eivät olleet väkivaltaisia kentän ulkopuolella. Mielenkiintoista on, että muun muassa joukkueen hegemonista maskuliinisuutta edustava Aleksanteri sai negatiivista huomiota osakseen ”hölmöilystä” kentällä. Tällä hölmöilyllä tarkoitettiin turhaa väkivaltaista käyttäytymistä kentällä sekä ”tyhmien” jäähyjen ottamista. Näitä hölmöilyjä ilmeni muun muassa silloin kun joukkueen tai pelaajan oma peli ei kulkenut oletetulla tavalla.

*Jussi: No Aleksanterilla on semmosia tempauksia, Timolla kans, pelissä kaiken maailman hölmöilyjä ja kaiken maailman sooloiluja.

Perttu: *Miten muut suhtautuu siihen?*

*Jussi: Kaikkiahan tietenki ärsyttää.

Perttu: *Sanotaanko siitä?*

*Jussi: Sanotaan.

Perttu: *Minkälaisia?*

*Jussi: Kaiken maailman tyhmät jäähyt ja tempuilut siellä

Perttu: *No miksi ne tekee niin?*

*Jussi: Minun mielestä se on huomionhakua, ku ei pelissä pärjää, jää vähän muiitten varjoon, huomionhakua.

Performanssit

Kentän ulkopuoliset performanssit statusresurssina eivät toimineet merkittävänä statusta nostavana tekijänä. Ainakaan hegemonisen maskuliinisuuden tavoittelussa erilaisia tempauksia ei nähty merkittävänä osana statuskampailua. Jotkin matalamman statuksen pelaajat saattoivat joskus yrittää saada respektiä tempauksillaan, mutta hegemonisen maskuliinisuuden edustajilta ei vaadittu

osallistumista tämäntyyppisiin kentän ulkopuolisiin performansseihin. Tietyllä tapaa voidaan kuitenkin sanoa, että taitavat pelisuoritukset toimivat puolestaan voimakkaasti statusta nostavina performansseina. Kentän ulkopuolella tämän tyyppisiä performansseja saattoivat olla harjoituksissa toisille esitetyt omaan fyysisyyteen liittyvät performanssit.

Huumori

Huumori oli oleellinen osa joukkueen hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyötä. Oikeanlainen tilannetietoinen huumorintaju nähtiin statusta nostavana tekijänä. Osa pelaajista koki joukkueen sisäisen huumorin kuitenkin piikittelevänä ja ilkeänä. Yksi tärkeä huumorintajun osa-alue olikin ilkeän ja piikittelevän huumorin kestäminen ja ”huumorilla ottaminen”. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajilta odotettiin piikittelyn ja ilkeilyn kestämistä huumorin varjolla. Huuki, Manninen ja Sunnari (2009, 369-373) näkevät huumorin yhtenä merkittävänä statuskampailun keinona ja tärkeänä sosiaalisena taitona, mutta myös tehokkaana väkivallan tai toisarvoistamisen välineenä statuksen viitekehysessä. Korkean statuksen pojat voivat huumorin avulla nostaa maskuliinista statustaan, ylläpitää ryhmäkoheesiota ja dominoida tilaa sekä muita vertaisryhmän jäseniä. Huumoria voidaan käyttää myös väkivallan ja hallinnan keinona. Esimerkiksi meidän tutkimuksemme yhteydessä kovikset käyttivät huumoria vallankäytön keinona rauhallisia myötäilijöitä kohtaan, kun taas banaalien tasapainoilijoiden ja yleisesti hegemonisen maskuliinisuuden edustajien huumori oli pääasiallisesti reiluuteen perustuvaa. Muun muassa Aleksanteri korosti huumorin merkitystä seuraavalla tavalla:

*Aleksanteri: Se on tärkeää, että osaa viihdyttää muita, sillä sitten pärjää niinku muittenki seurassa

Lasse: Jos silleen luonnehdit sitä huumoria niin minkätyyppistä se huumori on?

*Aleksanteri: Miten niinku luonnehtii?

Lasse: Siis että tuota kuvaile sitä huumoria..

Perttu: Mihin aiheeseen se niinku liittyy?

*Aleksanteri: Se on laijasta laitaan, jotku on tosi semmosia kaksmielisiä huumoreita ja jotku vaan sairaanhuonoja vitsejä, joille nauretaan ja sitten...

Lasse: Onko se huumori ikinä semmosta niinku ilkiää, kohistuuko se keneenkään?

*Aleksanteri: Emmä sanois että se ilkeää on. On monesti huumoria semmonen että sanotaan paha jostain toisesta, ei nyt tarkoita sitä. Mutta sitten taas ku on hyvä huumorintaju, niin sillä voi pelleillä vähän niinku laijasta laitaan ja kaveri sitten ymmärtää, että se on vaan sillä sanottu.

Joidenkin pelaajien mielestä ilkeä huumori oli tasapuolisesti kaikkien kaikille kohdistamaa, mutta muutaman haastattelun perusteella ilkeä huumori kohdistui ennen kaikkea lajitaidollisesti heikompiin pelaajiin ja hiljaisempiin. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat eivät niin usein osallistuneet huumorin varjolla heikommille piikittelyyn. Sen sijaan alemmaa statusryhmää tässä tutkimuksessa edustavat ”kovikset” kohdistivat ilkeilynsä usein heikompiin. ”Kovikset” eivät kuitenkaan edustaneet tämän joukkueen hegemonista maskuliinisuutta, sillä joukkueessa vallitsevat hegemonisen maskuliinisuuden diskurssit vahvistivat reilun huumorin asemaa yhteisössä.

Lasse: Onko se huumori niinku, onko se ikinä semmosta ilkeää, onko se aina hyväntahtosta?

*Erkki: No, ei aina. (hyväntahtoista)

Lasse: Joskus saattaa olla ilkeämielistäki?

*Erkki: Joo...

Lasse: Onko joku semmonen heittää semmosta ilkeämielistä huumoria enemmän ku muut?

*Erkki: No ei...

Perttu: Onko kettään ketä kohtaan niinku se ilkeä huumori kohdistuis useammin?

*Erkki: No semmosiin, jotka ei oo pelannu niin kauan.

Perttu: No Pekka ainaki

*Erkki: Pekka.

Perttu: Onko jotain semmosta mikä niihin on kohdistunu?

*Erkki: No semmosta että: ”teppä tännään maali”

Perttu: Onko semmonen, joka semmosta läppää niinku enemmän viljelee?

*Erkki: no Teuvo

Hegemonisen maskuliinisuuden edustajista Aleksanteri ja Sampsa nähtiin joukkueessa muita naurattavina pelaajina. Muiden naurattaminen ei kuitenkaan ollut edellytys hegemonisen maskuliinisuuden aseman saavuttamiselle. Muun muassa joukkueen entinen kapteeni Yrjö ei käyttänyt huumoria samaan tapaan sosiaalisissa tilanteissa kuin vaikkapa Aleksanteri tai Sampsa. Huumorin aiheet liittyivät usein muun muassa samanikäisiin tyttöihin ja vaikkapa esimerkiksi samana päivänä koulussa tapahtuneisiin asioihin. Olennaista huumorin statusresurssiluonteen kannalta oli nimenomaan tilanteeseen tarttuminen, tilannetietoisuus, kyky nauraa itselle ja kestää itseän kohdistuvaa ilkeämielistä huumoria. Oleellinen taito hegemonisen maskuliinisuuden edustajille oli myös kyky vastata huumoriin ”samalla mitalla”. Jussi määritteli huumorin statusresurssiluonnetta seuraavalla tavalla:

Perttu: *Jos ajatellaan näitä pelaajia (hegemonisen maskuliinisuuden edustajat), nii onko huumorilla, huumorintajulla merkitystä siinä porukassa?*

*Jussi: *On niillä tietyllä lailla, kestää erilälailla sanua joillekki ku joillekki.*

Perttu: *Eli huumorintajulla on merkitystä? Onko se semmosta reilua joka ottaa muut huomioon, vaan saattaako se olla vähän semmosta piikittelevää?*

*Jussi: *Se vähän riippuu, että kenelle ne sitä sanoo*

Perttu: *Saattaako se olla vähän semmosta piikittelevää?*

*Jussi: *No kyllähän ne piikkaa...*

Seksuaalisuus

Haastatteluissa emme aiheen arkaluonteisuudesta johtuen esittäneet suoraan kysymyksiä seksuaalisuuteen liittyen. Seksuaalisuus statusresurssina ilmeni kuitenkin keskustelujen ja havainnoinnin sivutuotteena. Haastateltavien mukaan seksuaalisella suhteella vastakkaiseen sukupuoleen oli statusta nostava vaikutus riippuen siitä, oliko vastakkaisen sukupuolen edustaja ”hyvännäköinen” vai ei.

Tutkimassamme joukkueessa seksuaalisuus toimi myös eronteon välineenä muun muassa ”homotteluna” ja tiettyjen pelaajien seksuaalisen aktiivisuuden esilletuomisena. Seksuaalisuutta ja toisten pelaajien henkilökohtaisia suhteita saatettiin käyttää myös henkisen väkivallan keinona sekä toisen pelaajan maskuliinisuuden kyseenalaistamiseen. Esimerkiksi Pekka oli saanut kiusaamista

osakseen ”ruman” tyttöystävän vuoksi. Huomattavaa tietenkin on myös hetero-oletus, joka toistui poikkeuksetta ”läpänheiton” yhteydessä sekä pukukoppikeskusteluissa seksuaalisuudesta. Myös ”homottelu” joukkueen sisäisessä kielenkäytössä oli hyvin yleistä, joskin ”homo” -sanan sisältömerkitys ei ollut kovinkaan oleellinen, vaan sanaa käytettiin eräänlaisena haukkumasanana. Muun muassa Jukka Lehtonen (1999, 124-130) on tutkinut yläkouluikäisten poikien homo-sanan käyttöä. Hänen mielestään homo-sanaa käytetään yleisesti koulupoikien kulttuurisessa kielenkäytössä eikä sanan käyttö välttämättä kerro mitään nimittelijän todellisesta asenteesta. Homottelua ei siis välttämättä edes liitetä seksuaaliseen suuntautumiseen. Lehtosen mukaan homo-sanan käytön motiivit ovat usein niin moninaiset, että sanan käytön todelliset tarkoituksperät usein hämärtyvät. Homo-sanaa saatetaan käyttää vaikkapa voimasanana, huomionherättäjänä, haukkumanimikkeenä tai rangaistuksena. Yleisesti seksuaalisuuden statukseen vaikuttava resurssiluonne ilmeni muun muassa Aleksanterin kohdalla tilanteissa, joissa muut pelaajat kunnioittavasti kiusoittelivat häntä viikonloppusuunnitelmista tytön kanssa.

Sosiaaliset suhteet

Tutkimuksemme aineiston perusteella sosiaaliset suhteet olivat fyysisyyden ohella tärkein yksittäinen statusresurssi hegemonisen maskuliinisuuden edustajien keskuudessa. Kuten jo aiemmin mainitsimme, joukkueen sosiaalista tilaa käytti tietty ydinryhmä, joka koostui pääasiallisesti hegemonisen maskuliinisuuden edustajista ja muista korkean statuksen pelaajista. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajien sosiaalinen verkosto joukkueessa oli laaja, mutta heidän sosiaalinen kanssakäymisensä painottui sosiaalisuuteen muiden hegemonisen maskuliinisuuden edustajien kanssa. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat ylläpitivät ja uusintivat sosiaalisia suhteitaan toistensa kanssa huumorin, yhteisten puheenaiheiden ja yhdessä tehtyjen lajiharjoitusten muodossa. Myös pelikentällisillä oli yhteys sosiaalisiin suhteisiin. Saman kentällisen pelaajat viettivät enemmän aikaa keskenään.

Haastattelujen yhteydessä ilmeni, että pelaajat viettivät suhteellisen vähän aikaa keskenään vapaa-aikana. Poikkeuksena edelliseen mainittakoon Aleksanteri ja Sampsu, jotka olivat myös joukkueen ulkopuolella parhaita ystäviä keskenään.

Muuten joukkueen keskinäiset sosiaaliset suhteet painottuivat joukkueen yhteisiin toimintoihin. Sosiaalisissa suhteissa huomion arvoinen seikka oli se, että pääasiallinen sosiaalinen kanssakäyminen keskittyikin usein saman statuksen pelaajiin. Joukkueen sosiaalinen rakenne oli havaittavissa muun muassa pukukoppien ja linja-automatkojen istumajärjestyksissä sekä alkulämmittelyporukoissa.

Välittäminen

Välittäminen statusresurssina nousi esille tutkimuksemme aineistosta. Muiden huomioonottaminen ja reiluus nousivat esille useissa eri yhteyksissä tutkimusjakson aikana. Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat (Yrjö, Jussi, Aleksanteri ja Sampsa) koettiin joukkueen reiluimmiksi pelaajiksi ja heidän seurassaan haluttiin olla. Muista välittäminen ilmeni muun muassa Jussin haastattelussa, jossa hän kertoi tarvittaessa puolustavansa joukkueessa kiusatuksi tulleita. Joukkueen hegemonista maskuliinisuutta edustavat pelaajat kokivat haastattelujen perusteella velvollisuudekseen puolustaa joukkueessa heikommissa asemassa olevia. Välittäminen ja ”rehtiys” nousivat merkittäviksi diskursseiksi tutkimassamme joukkueessa. Tämä käy ilmi muun muassa Jussin haastattelusta, jossa hän ottaa kantaan joukkueen sisällä ilmenevään kiusaamiseen:

*Jussi: Jos oon hoksannu tämmöstä, että joku jotaki kiusais, niin oon kyllä sanonu, että elkää sillä tavalla.

Perttu: *Onko sun tarvinnu sannoo?*

*Jussi: Oon mää hoksannu jonku verran, mutta mää oon aina sanonu, että elkää tuolla tavalla

Perttu: *Tulleeko mieleen, että ketä saatetaan silleen kiusata?*

*Jussi: Emmää oikeen tiiä, mutta Pekalle on joku joskus sanonu silleen ilkeästi, niin mää oon sanonu, että elekää.

5.1.2 Statusulottuvuudet hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä

Manninen (2010) ja Huuki (2010) ovat väitökirjoissaan määritelleet kaksi statusulottuvuutta: kaverisuosion ja respektin. Olemme aiemmin tämän tutkimuksen teoriaosuudessa määritelleet näitä kahta käsitettä. Lyhyesti määriteltynä kaverisuosiolla tarkoitetaan yhteisölliseen rakentavuuteen ja reiluuteen perustuvaa statuksen ulottuvuutta. Respekti nähdään puolestaan ”hierarkiahakuiseen minäorientaatioon” yhdistyvänä statuksen ulottuvuutena. Käytämme tämän tutkimuksen yhteydessä edellä mainittuja käsitteitä teoreettisina käsitteinä statusulottuvuuksien yhteydessä. Itse tutkittavien kohdalla nämä kaksi käsitettä toimivat pitkälti päällekkäisinä käsitteinä, sillä tutkittavat eivät muun muassa haastatteluvaiheessa ymmärtäneet käsitteiden merkityseroja, vaan respekti koettiin hierarkiahakuisen minäorientaation sijaan positiivista kunnioitusta merkitsevänä terminä. Tutkimuksemme aineiston perusteella emme kyenneet tekemään merkittävää eroa respektin ja kaverisuosion välille. Tähän saattoi vaikuttaa se, ettei respekti-käsite ollut tämän viiteryhmän keskuudessa yleisesti käytetty. Osalla haastateltavista oli kuitenkin käsitys termien eroavaisuuksista. Nämä henkilöt kokivat respektin positiivisena kunnioituksena, vaikkapa pelitaitoja kohtaan. Kaverisuosio määriteltiin reiluuteen perustuvana välittämisenä ja sosiaalisina taitoina. Alla esimerkki erään pelaajan näkemyksestä:

Lasse: *Jos mietit kahta sanaa: kaverisuosio ja respekti, niinnii mitä eroa niillä on?*

*Aleksanteri: *Kaverisuosio on niinku että ketkä haluaa kaveriksi..*

Lasse: *Siis jos jollaki tyypillä on niinku kaverisuosiota ja toisella on respektiä niin mikä niitten ero on?*

*Aleksanteri: *mää nään sen sillain jos on kaverisuosio, niin se on saanu sen sillä että on mukava ja samanlainen ku toinen kaveri, antanu sille sitä suosiota. Ja sitten jos on niinku ulkonäkö ja sitä huumoria, hyvä huumorintaju, hyvä ulkonäkö ja hyvä luonne tai tehny jotai, että on ihan kunnioituksen arvonen, jos on urheilusuorituksen tehny ja ollu vaikka pistepörssin eka, huomaa että kaveri tekee maaleja ja osaa pelata lätkää, nii siitä tulee niinku respektiä*

Haastateltavista Aleksanteri kykeni määrittelemään parhaiten respektin ja kaverisuosion eron statuksen ulottuvuuksina. Hän yhdisti kaverisuosion ”mukavuuteen” ja korosti respektin materiaalista ja fyysistä merkitystä. Fyysisyyden rooli respektin hankkimisessa korostaa edelleen fyysisyyden merkitystä statusresurssina. Käytämme pelaajien vaihtelevista käsityksistä huolimatta respektiä ja kaverisuosiota statusulottuvuuksien teoreettisina ulottuvuuksina, sillä tämä jako oli kuitenkin teoriassa paikkansa pitävä, vaikka itse haastateltavat näkivätkin käsitteet osin päällekkäisinä ja respektin positiivisena käsitteenä, johon liittyi toisten pelaajien kunnioitus. Respekti-käsitteen epäselvyys voi johtua myös siitä, että pelkoon perustuva vallan käytön muoto joka usein liittyy respektin tavoitteluun esimerkiksi väkivallan muodossa, ei ollut tässä joukkueessa merkityksellinen. Statusta ja siihen kytkeytyvää valtaa sai ja käytettiin eettisesti kestäväällä tavalla (vrt. fairpower), joka rakentaa yhteisöllisyyttä tai tässä yhteydessä joukkuehenkeä.

Tutkimassamme joukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden edustajat edustivat pääasiallisesti yhteisöllisyyteen, välittämiseen ja kaverisuosiotaan perustuvaa statuksen ulottuvuutta ja vallankäyttöä. Kyselylomakkeiden ja haastattelujen perusteella joukkueen hegemonista maskuliinisuutta edustavat pelaajat koettiin reiluihin ja muut huomioonottaviksi yhteisön jäseniksi. Sama hegemonista maskuliinisuutta edustava ryhmä käytti myös joukkueessa hegemonista valtaa. Ryhmän käyttämä valta perustui rakentavaan valtaan pelkovallan sijaan, mikä ilmeni joukkueen ilmapiirissä jo havainnointijakson aikana. Ryhmän vallankäyttö ei kuitenkaan aina ole ollut rakentavaan valtaan perustuvaa. Vallankäyttöllinen ilmapiiri muuttui huomattavasti positiivisempaan suuntaan Aleksanterin liittyttyä joukkueeseen.

5.1.3 Vallankäytön muodot hegemonisen maskuliinisuuden rakennustyössä

Tämän tutkimuksen yhteydessä käytetyt käsitteet rakentava valta (fair power) ja pelkovalta (fear power) ovat sisällöllisesti lähellä Richard Howsonin (2006) määrittelemiä hegemoniatyyppejä dominoiva ja eettisesti kestävä hegemonia. Howsonin käyttämät kolme hegemoniatyyppiä ovat erillinen (detached), dominoiva ja eettisesti kestävä (aspirational) hegemonia. Edellä mainituista dominoiva

hegemonia on käsitteellisesti hyvin lähellä tutkimuksemme kovia-ryhmän käyttämää pelkovaltaa, kun taas banaalien tasapainoilijoiden ryhmän käyttämä valta muistutti Howsonin (2006) eettisesti kestävästä hegemoniasta, joka on käsitteellisesti lähellä rakentavan vallan käsitettä. Seuraavasta Erkin haastattelusta ilmenevästä litteroinnista ilmenee yleinen käsitys joukkueessa käytetystä vallasta sekä hallitsevasta statusulottuvuudesta:

Perttu: *Nuo jotka tuossa äsken mainittiin, kellä on paljon respektiä ja ketkä on paljon äänessä...*

Lasse: *Aleksanteri, Sampsu, Yrjö...*

Perttu: *Onko heillä jotain sellaisia ominaisuuksia, että ne on päässyt siihen asemaan?*

*Erkki: *Tietenki se auttaa... hyvä pelaaja ja sitten että. No, semmonen reilu kaveri, ottaa kaikki huomioon.*

Selkeimmin joukkueen hegemonista maskuliinisuutta edustavien pelaajien, Aleksanterin, Sampsan, Yrjön ja Jussin käyttämä valta perustui rakentavaan valtaan (fair power). Tämän ryhmän statusulottuvuus oli myös kaverisuosiin perustuvaa. Ainoana lievänä sivujuonteena tästä ryhmästä mainittakoon Jussi, jonka asema perustui tietyissä tilanteissa osittain pelkovaltaan ja respektipainotteiseen statusulottuvuuteen. Tietyissä tilanteissa Jussi saattoi käyttää valtaansa pelkovallan omaisesti. Tällaisia olivat esimerkiksi tilanteet, joissa muut pelaajat eivät kuunnelleet kapteeniston antamia ohjeita. Näissä tilanteissa Jussi saattoi käyttää muiden pelaajien eristämistä henkisen väkivallan keinona. Jussi nähtiin reiluna, mutta muilta paljon vaativana pelaajana.

5.1.4 Hegemonisen maskuliinisuuden edustajat

Tässä kappaleessa esittelemme yksilöllisesti tutkimamme joukkueen hegemonisen maskuliinisuuden edustajat. Analysoimme hegemonisen maskuliinisuuden edustajien statusulottuvuuksia, valtaa ja yksilöllisesti merkittäviä statusresursseja.

Aleksanteri

Yksi hegemonisen maskuliinisuuden edustajista erottui muista selkeänä johtajahahmona. Joukkueen kapteeni Aleksanteri oli kyselytutkimuksen mukaan selkeästi joukkueen kuunnelluin ja kunnioitetuin pelaaja. Aleksanterin edustaman hegemonisen maskuliinisuuden kannalta olennaista oli myös se, että häntä pidettiin hyvin reiluna ja muut huomioonottavana pelaajana. Myös muiden hegemonisen maskuliinisuuden edustajien kohdalla välittäminen ja muut huomioonottaminen nähtiin fyysisyyden ohella tärkeäksi statusresurssiksi.

Tärkeiksi statusresursseiksi Aleksanterin kohdalla nousivat muun muassa oikeanlainen huumori, sosiaaliset taidot sekä tyylikäs pukeutuminen. Erityisen tärkeä statusresurssi Aleksanterin hegemonisen maskuliinisuuden tuottamisessa olivat lajitaidot. Kyselylomakkeen perusteella enemmistö joukkueen pelaajista pitikin Aleksanteria joukkueen parhaana pelaajana. Mielenkiintoista Aleksanterin kohdalla oli se, että joukkueen muut pelaajat kokivat hänet yhdeksi aggressiivisimmista pelaajista kentällä, mutta eivät kentän ulkopuolella. Aggressiivisuus kentällä ei laskenut hänen asemaansa joukkueessa, mutta käsityksemme mukaan ei myöskään nostanut sitä. Kentän ulkopuolella aggressiivinen käytös koettiin kaikkien kohdalla negatiiviseksi ilmiöksi. Aleksanteri olikin kentän ulkopuolella rauhallinen, eikä näyttänyt aggressiivisuuttaan julkisesti muualla kuin pelikentällä.

Aleksanteri käytti joukkueessa selkeästi muita enemmän valtaa, joka sekä havainnoinnin että kyselylomakkeiden ja haastattelujen perusteella oli reiluuteen ja muiden huomioon ottamiseen perustuvaa. Aleksanterin asema joukkueessa määräytti pitkälle joukkueen valtailmapiiriä. Joukkueen valtasuhteisiin perehdymme tarkemmin toista tutkimuskysymystämme käsittelevissä kappaleissa. Aleksanterin aseman kannalta joukkueessa mielenkiintoista oli se, että hän siirtyi joukkueeseen kesken tutkimusjaksomme vasta loppukesästä 2012.

Havainnoinnin yhteydessä keskustelussa joukkueen huoltajan kanssa ilmeni, että joukkueen ilmapiiri oli muuttunut reilummaksi ja positiivisemmaksi edelliseen kauteen verrattuna. Yksi haastattelemistamme pelaajista mainitsi myös ilmapiirin muuttuneen oleellisesti. Osaltaan ilmapiiriin on varmasti vaikuttanut Aleksanterin

liittyminen joukkueeseen. Aleksanterin tapaus on hyvä esimerkki siitä, miten yhden yksilön liittyminen sosiaaliseen ryhmään voi vaikuttaa moniulotteisesti koko ryhmän toimintaan, ilmapiiriin ja vallitseviin diskursseihin. Aleksanteri toi mukanaan joukkueeseen uudenlaisen hegemonisen maskuliinisuuden mallin, jonka muut ryhmän jäsenet omaksuivat hyvin nopeasti. Aleksanterin edustama maskuliinisuus nousi tutkimuksemme aineiston perusteella joukkueessa hegemonisen maskuliinisuuden asemaan. Ennen Aleksanterin liittymistä joukkueeseen, yhteisössä vallitsi enemmänkin pelkovaltaan perustuva vallankäytön muoto ja hegemonista maskuliinisuutta edusti ”kovisten” ryhmä.

Sampsa

Toinen selkeästi hegemonista maskuliinisuutta joukkueessa edustanut pelaaja oli Sampsa. Sampsalle ominaisia statusresursseja olivat Aleksanterin tapaan fyysisyys, lajitaidot, sosiaalisuus sekä huumorintaju. Sampsan ja Aleksanterin pukeutuminen oli hyvin samantyyppistä ja se erosi muusta ryhmästä. Nämä kaksi pelaajaa panostivat pukeutumiseen ja käyttivät trendikkäitä vaatteita. Respektin ja kaverisuosion yhteydessä useimmat haastateltavat eivät kokeneet pukeutumista tärkeäksi, mutta muutamissa haastatteluissa sekä havainnoinnin yhteydessä asia kuitenkin nousi merkitykselliseksi. Kyselylomakkeen perusteella Sampsa ja Aleksanteri panostivat joukkueessa selkeästi eniten pukeutumiseen. Muun muassa Aleksanteri korosti haastattelussaan pukeutumisen merkitystä seuraavalla tavalla:

Lasse: *Onko sitten vaikka niinku semmosella pukeutumisella, onko sillä tuota merkitystä vaikka niinku kentän ulkopuolella?*

*Aleksanteri: *No eipä siihen silleen niinku paljon merkitystä oo, mutta kyllä mää ite panostan aika paljon siihen pukeutumiseen. Esimerkiks pelipäivinä on niinku suht hyvät vaatteet ja muutenki tälleen.*

Lasse: *Koetko sää että se niinku viestii muille niinku se pukeutuminen jotain?*

*Aleksanteri: *Kyllä se vähän niinku musta viestii just sitä, että jos pukeutuu hyvin niin se on tavallaan tärkeä, ku pelipäivä on juhlapäivä, silleen että osoitetaan sitä keskittymistä, että on niinku valmis pelaan.*

Pukeutumisen, sosiaalisuuden, huumorintajun ja lajitaitojen lisäksi Aleksanteria ja Sampsaa yhdisti myös ystävyys joukkueen ulkopuolella sekä kuuluminen joukkueen ”ydinryhmään” sekä kapteenistoon. Aleksanteri ja Sampsaa edustivat hyvin samantyyppistä maskuliinisuutta ja he käyttivät joukkueessaan paljon valtaa. Kyselylomakkeen perusteella muu joukkue piti Aleksanteria ja Sampsaa reiluina, huumorintajuisina ja heidän seurassaan haluttiin yleensä eniten olla. Kyselylomakkeiden mukaan useimmat kokivat Aleksanterin ja Sampsan parhaiksi joukkuekavereikseen. Aleksanterin ja Sampsan osoittama välittäminen statusresurssina heijastui positiivisella tavalla joukkueen vallankäytölliseen ilmapiiriin.

Yrjö

Yrjö erosi muista hegemonisen maskuliinisuuden edustajista rauhallisemmalla ja hiljaisemmalla olemuksellaan. Yrjö lopetti pelaamisen joukkueessa kuitenkin jo tutkimusjaksomme aikana, mutta oli ennen lähtöään joukkueen kapteeni. Hän oli luonteeltaan tyyni ja asiallinen sekä joukkueoveriensä että aikuisten seurassa. Kyselylomakkeen perusteella Yrjöä pidettiin joukkueen reilumpana pelaajana. Häntä kuunneltiin paljon ja muut pelaajat arvostivat hänen lajitaitojaan. Myös Yrjö edusti reilua johtajuutta ja useat pelaajat kokivat Yrjön parhaaksi joukkuekaverikseen. Kyselylomakkeen perusteella Yrjöllä ei kuitenkaan ollut läheskään yhtä paljon respectiä kuin esimerkiksi Aleksanterilla. Vaikka Yrjö edusti joukkueessa hegemonista maskuliinisuutta, hänellä ei kuitenkaan ollut hegemonista valtaa siinä määrin, missä Aleksanteri näyttäytyi sekä hegemonisen maskuliinisuuden edustajana että hegemonisen vallan käyttäjänä. Yrjön hegemoniseen maskuliinisuuteen yhteydessä olevat statusresurssit liittyivät fyysisyyteen, rauhalliseen sosiaalisuuteen ja välittämiseen. Yrjön kohdalla huumori ei toiminut niinkään merkittävänä tekijänä.

Jussi

Jussi oli yksi niistä neljästä pelaajasta, jotka kaikkein selvimmin edustivat joukkueen sisäistä hegemonista maskuliinisuutta. Jussin asema hegemonisen maskuliinisuuden edustajana oli tutkittavistamme kuitenkin kaikkein kyseenalaisin. Jussi ei ollut pelaajana joukkueen parhaimmistoa, mutta riittävän hyvä

saavuttaakseen hegemonisen maskuliinisuuden ideaalit. Jussi oli Aleksanterin ja Sampsan ohella yksi joukkueen kapteeneista. Hänellä oli taito hyödyntää myös muunlaisia statusresursseja. Huumori, sosiaalisuus ja joidenkin haastateltavien mielestä muiden huomioonottaminen olivat Jussin merkittävimpiä statusresursseja. Jussia pidettiin tietyissä tilanteissa ärhäkkänä ja helposti tulistuvana. Omassa haastattelussaan Jussi kuitenkin korosti muiden huomioon ottamisen ja välittämisen merkitystä ja osa Jussin joukkuekavereista arvosti häntä nimenomaan reiluuden vuoksi. Jussi sanoi muun muassa puuttuvansa aina tarvittaessa joukkueen sisällä ilmenevään kiusaamiseen.

Havaintojemme perusteella Jussin ristiriitainen asema saattaa johtua temperamentista ja piikittelevästä huumorintajusta, jota hän ei välttämättä edes itse kokenut loukkaavaksi. Jussi oli myös merkittävä osa joukkueen sosiaalista ydinryhmää, jolla oli valtaa joukkueeseen liittyvissä asioissa ja päätöksenteossa.

5.2 Erilaiset maskuliinisuuden diskurssit - vallan ja statuksen näkökulma

Tässä kappaleessa pyrimme vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseemme: *Miten pojat, jotka asemoituvat erilaisiin maskuliinisuuskursseihin suhteutuvat toisiinsa vallan ja statuksen näkökulmasta?* Olemme seuraavassa esitelleet aineistomme pohjalta muodostuneen käsityksen tutkimamme ryhmän erilaisista maskuliinisuuskursseista. Käytämme omien määritelmien pohjana Sari Mannisen (2010) ja Tuija Huukin (2010) peruskoululuokan maskuliinisuuksien konstruktioita. Erilaisten maskuliinisuuksien käsittelyn yhteydessä pyrimme analysoimaan näiden ryhmien välisiä suhteita vallan ja statuksen näkökulmasta.

Havaintojemme perusteella, olemme muodostaneet tutkimastamme joukkueesta kolme maskuliinisuuden diskursiivista konstruktioita. Nämä kolme ryhmää ovat: kovikset, banaalit tasapainoilijat ja rauhalliset myötäilijät. Näistä kolmesta ryhmästä banaalit tasapainoilijat edustivat joukkueen sisäistä hegemonista

maskuliinisuutta sekä valta-asemaa. Edellä mainitut maskuliinisuuden konstruktiot eivät ole monadeja, vaan ryhmien sisällä tapahtui kontekstisidonnaista vaihtelua.

Hegemonisen maskuliinisuuden edustajien valtaan ja statukseen liittyviä ominaisuuksia olemme käsitelleet laajasti jo vastatessamme ensimmäiseen, joukkueen vallitsevaa hegemonista maskuliinisuutta analysoivaan tutkimuskysymykseemme. Emme koe tarpeelliseksi eritellä tämän tutkimuskysymyksen yhteydessä banaalien tasapainoilijoiden suhdetta valtaan ja statukseen, sillä banaalit tasapainoilijat edustivat joukkueen sisäistä hegemonista maskuliinisuutta, jota olemme käsitelleen monipuolisesti jo edellisen tutkimuskysymyksen yhteydessä. Käsittelemme toisen tutkimuskysymyksemme yhteydessä enemmänkin tämän ryhmän suhdetta muihin maskuliinisuuden konstruktioihin. Banaalit tasapainoilijat edustivat joukkueessaan hegemonisen maskuliinisuuden lisäksi myös hegemonista valta-asemaa. Voidaankin sanoa, että useilla eri mittareilla tarkasteltuna banaalit tasapainoilijat edustivat joukkueessaan korkeinta mahdollista valta- sekä statusasemaa että ihailuinta ja arvostetuinta tapaa olla mies tai poika. Mannisen (2010, s.84) määritelmän mukaan banaalit tasapainoilijat ”tasapainoilevat väkivaltaan nähden liian kovana ja liian pehmeänä pidetyn maskuliinisuuden välillä ja saavat esimerkiksi urheilun, väkivallan normalisoituneiden, piiloisten muotojen ja itsepuolustuskyvyn avulla maskuliinista statusta”. Tämä määritelmä vastaa myös meidän tutkimuksemme yhteydessä banaalien tasapainoilijoiden olemusta. Joukkueen hegemonista maskuliinisuutta sekä banaalia tasapainoilijuutta tutkittavista edustivat selkeimmin jo aiemmin mainitut Aleksanteri, Sampsa, Jussi ja Yrjö.

5.2.1 Kovikset

Kovikset käyttivät banaalien tasapainoilijoiden jälkeen toiseksi eniten valtaa joukkueessa. Statushierarkiassa kovisten ryhmä sijoittui banaalien tasapainoilijoiden alapuolelle, mutta kuitenkin rauhallisten myötäilijöiden yläpuolelle. Banaalien tasapainoilijoiden ohella koviksien yhteydessä fyysisyys nousi esiin selkeästi merkittävimpana statusressina. Tämä ilmeni muun

muassa siinä, että kovikset olivat yleensä vakiinnuttaneet asemansa pelaajina joukkueessa. Nämä pelaajat eivät kuitenkaan lajitaidoiltaan päässeet banaalien tasapainoilijoiden tasolle. Edellisestä poikkeuksena Jyrki, joka kuului joukkueen parhaimmiston. Jyrkin erotti banaaleista tasapainoilijoista kuitenkin se, että hän ei jakanut reilua vallankäytön diskurssia heidän kanssaan, vaan hänen asemansa joukkueessa perustui pelkovaltaan. Käsityksemme mukaan Jyrkin asema joukkueessa lasi Aleksanterin joukkueeseen saapumisen myötä. Jotain Jyrkin nykyisestä asemasta joukkueessa kertoo se, ettei häntä oltu mainittu kertaakaan joukkueen parhaana pelaajana kyselylomakkeessa, vaikka hän oli ryhmänsä parhaimmistoa ja johti joukkueen sisäistä pistepörssiä. Ainoastaan yksi henkilö mainitsi Jyrkin yhdeksi parhaimmista joukkuekavereistaan.

Kovisten ryhmällä kokonaisuutena ei joukkueen nykyisessä ilmapiirissä ollut mahdollisuuksia päästä samalle status- tai valtatason hegeemonisen maskuliinisuuden edustajien kanssa. Fyysisyyden ohella kovisten statukseen vaikutti joukkueen sosiaaliseen peliin osallistuminen. Hegemonisen maskuliinisuuden eli banaalin tasapainoilijuuden edustajiin verrattuna välittäminen ei noussut kovisten kohdalla niinkään merkittäväksi statusresurssiksi. Sosiaaliset suhteet ja huumori olivat kuitenkin samaan tapaan merkittäviä kuin hegeemonisen maskuliinisuuden edustajien keskuudessa. Kovisten ryhmään kuuluivat selkeimmin pelaajat, joista tässä yhteydessä käytämme nimiä: Teuvo, Ilkka, Jyrki, Timo ja Toni. Myös aiemmin banaaliksi tasapainoilijaksi mainittu Jussi edusti tietysti mielessä myös kovismaskuliinisuutta, mutta erosi muista koviksista siinä, että muut joukkueen jäsenet pitivät häntä muut huomioon ottavana ja reiluna pelaajana. Toisin kuin muilla koviksilla, Jussilla ei ollut tarvetta oman asemansa todistamiseen aggression tai väkivallan kautta. Näemmekin, että Jussin aggressiivisuus liittyi enemmänkin hänen temperamenttiinsa kuin maskuliinisuuden ilmentämiseen tai statuskampailuun.

Kovisten keskuudessa väkivalta oli muihin maskuliinisuuksiin verrattuna merkittävämpi statusresurssi. Myös Manninen (2010, s. 83) on väitöstutkimuksessaan käyttänyt kovikset-käsitettä kuvatessaan väkivaltaisuutta merkittävänä statusresurssina käytävää maskuliinisuuden konstruktioita. Samoin kuin Mannisen tutkimuksessa, myös meidän tutkimuksemme yhteydessä kovisten käyttämä väkivalta oli muihin maskuliinisuuden konstruktioihin verrattuna

näkyvintä. Tämän tutkimuksen kovis-maskuliinisuuden edustajista muun muassa Ilkka ja Timo saivat kyselylomakkeessa mainintoja aggressiivisina sekä kentällä että kentän ulkopuolella. Aggressiivisuutta ei kuitenkaan pidetty yleisesti hyväksyttynä, sillä joukkueen diskursseja ja normeja määrittäneet hegemonisen maskuliinisuuden edustajat eivät pääasiallisesti pitäneet väkivaltaa positiivisena ilmiönä. Olemme aiemmin tämän tutkimuksen yhteydessä pohtineet joukkueilmapiirin muutosta verrattuna edelliseen kauteen. Käsityksemme mukaan joukkueen ilmapiiri on ollut aiempina kausina ”väkivaltaisempi”. Joukkueen pelaajat olivat aiemmin saattaneet jopa ottaa fyysisesti yhteen kentän ulkopuolella. Uskommekin, että kovismaskuliinisuuden väkivaltaan kytkeytyviä diskursseja tuottava valta oli menettänyt merkitystään uudenlaisen maskuliinisuuden saatua valta-aseman joukkueessa.

Kovisten käyttämä valta ei ollut banaaleihin tasapainoilijoihin verrattuna reiluuteen perustuvaa, vaan se perustui enemmänkin pelkovaltaa lähempänä oleviin vallankäytön muotoihin. Kovisten vallankäyttö ilmeni muun muassa suhtautumisessa uusiin pelaajiin ja rauhallisiin myötälilijöihin. Yksi esimerkki kovisten vallankäytöstä uusia pelaajia kohtaan oli havainnointivaiheen aikana sattunut tapaus, jossa uusi pelaaja joutui Jyrkin vallankäytön kohteeksi. Jyrki kiinnitti huomiota uuden pelaajan pieneksi käyneisiin ja vanhoihin polvisuojoihin ja vitsaili ilkeämielisesti niiden kustannuksella. Tilanne oli uudelle pelaajalle selkeästi vaivaannuttava ja ahdistava. Tässä tapauksessa vallankäytön ilmenemismuoto oli eräänlainen julkinen nöyryytys, jonka avulla Jyrki pyrki uusintamaan joukkueen valtahierarkiaa. Uusi pelaaja ei jatkanut joukkueessa. Emme kuitenkaan väitä, että tapahtunut olisi välttämättä ollut syy uuden pelaajan lopettamiseen, mutta se saattoi toimia yhtenä lopettamiseen vaikuttaneena tekijänä.

Kovisten vallankäyttö rauhallisia myötälilijöitä kohtaan ilmeni muun muassa puhettavassa. Haastatteluissa ilmeni, että muutamille joukkueen heikoimmista pelaajista puhuttiin toisinaan ilkeämielisesti. Heikommilleen ilkeilevät pelaajat eivät kuuluneet banaaleihin tasapainoilijoihin, vaan nimenomaan koviksiin, joilla oli valtaa rauhallisiin myötälilijöihin nähden ja jotka käyttivät ilkeämielistä huumoria ja kuittailua hyväkseen oman statuksensa pönkittämisessä. Vaikka olemmekin nostaneet kovikset yhdeksi tutkimamme joukkueen maskuliinisuuksien konstruktioista, emme nähneet ryhmän edustamia diskursseja joukkueen

kokonaisilmapiirin ja suurten, koko joukkuetta määrittävien diskurssien kannalta erityisen merkitykselliseksi. Yleistä valtailmapiiriä määritti pääasiassa banaaleista tasapainoilijoista koostuva hegemonista maskuliinisuutta edustava ryhmä. Kovikset kuuluivat kuitenkin banaalien tasapainoilijoiden ohella joukkueen sosiaaliseen ydinryhmään, jonka ulkopuolelle jäi rauhallisten myötäilijöiden ryhmä.

5.2.2 Rauhallisina myötäilijöinä näyttäytyvät banaalit tasapainoilijat

Banaaleihin tasapainoilijoihin kuului pelaajia, jotka tietyissä tilanteissa saattoivat näyttäytyä rauhallisina myötäilijöinä. Tämän joukkueen yhteydessä banaalien tasapainoilijoiden ja rauhallisten myötäilijöiden välimuotoa edustivat selkeimmin henkilöt, joita tässä yhteydessä kutsumme nimillä Matti ja Erkki. Edellä mainittujen pelaajien lisäksi tähän ryhmään kuului muutamia muita pelaajia, jotka eivät kuuluneet tutkimusryhmäämme, koska pelasivat joukkueen mukana vain silloin tällöin.

Edellä mainituilla henkilöillä oli yksilöllisiä statusresurssien käyttöön liittyviä syitä, joista johtuen he eivät kyenneet saavuttamaan muiden banaalien tasapainoilijoiden tavoin hegemonisen maskuliinisuuden asemaa. Erkki edusti lajitaidollisesti joukkueen kärkipäätä. Kuitenkin hänen osaltaan valmentajaisä vaikutti hänen statukseensa laskevasti. Pelaajat kokivat, etteivät pystyneet puhumaan Erkille muun muassa valmennukseen liittyvistä ongelmista. Tässä tapauksessa epäselvästä statuksesta kertoo pelaajan oma näkemys roolistaan joukkueessa. Haastattelussa Erkki kertoi näkemyksensä joukkueen kahtia jakautuneisuudesta (sosiaalinen ydinryhmä vs. muut) ja kertoi kokevansa itsensä molempien ryhmien jäseneksi. Myös Erkin kohdalla oma tahto vaikutti osaltaan siihen, että hän jättäytyi edellä mainittujen ryhmien välimaastoon.

Matti oli banaaleista tasapainoilijoista heikoin lajitaidollisesti ollen kuitenkin joukkueen keskitasoa. Myös iso fyysinen koko saattoi tämän pelaajan kohdalla vaikuttaa myönteisesti statukseen. Matti ei kuitenkaan noussut hegemonisen maskuliinisuuden edustajien tasolle joukkueen sosiaalisessa pelissä, vaan tässä

suhteessa muistutti enemmän rauhallista myötäilijää. Muista banaaleista tasapainoilijoista Matti erosi siinä, että hän pyrki toiminnallaan saavuttamaan hegemonista maskuliinisuutta ja kiinnittymään sitä edustaviin henkilöihin kuitenkin tässä täysin onnistumatta.

Banaalien tasapainoilijoiden valta-asema joukkueessa vaihteli yksilökohtaisesti. Osa banaaleista tasapainoilijoista ei saavuttanut hegemonista maskuliinisuutta siinä määrin kuin jotkut toiset. Kun osa hegemonisen maskuliinisuuden edustajista oli poissa yhteisistä harjoituksista, näkyi tämä tiettyjen banaalien tasapainoilijoiden valta- ja statusaseman hetkellisenä nousuna. Suhteessa koviksiin valtaosa banaaleista tasapainoilijoista käytti enemmän valtaa, mutta tietty osa käytti valtaa koviksiin verrattuna yhtä paljon tai vähemmän. Koviksista poiketen tämä valta perustui reiluuteen, yhteisöllisyyteen sekä muiden huomioon ottamiseen.

5.2.3 Rauhalliset myötäilijät

Heikoimmassa asemassa sekä statuksen että vallan suhteen oli ryhmä, jota tässä yhteydessä kutsumme nimellä rauhalliset myötäilijät. Tällä ryhmällä oli kaikkein vähiten vaikutusmahdollisuuksia itseään tai joukkuetta koskevissa asioissa. Muut maskuliinisuudet käyttivät tätä ryhmää kohtaan omaa valtaansa. Suhteessa muihin esittämiimme maskuliinisuuden konstruktioihin, banaalien tasapainoilijoiden rauhallisia myötäilijöitä kohtaan käyttämä valta oli reiluuteen ja yhteisöllisyyteen perustuvaa, kun taas kovisten tätä ryhmää kohtaan käyttämä valta perustui enemmän pelkovaltaiseen vallan ulottuvuuteen. Rauhalliset myötäilijät irtisanoutuivat muihin maskuliinisuuden konstruktioihin nähden selkeimmin irti väkivallasta, mikä osaltaan johtui kyseisen ryhmän kaverisuosioon painottuneesta statuksen ulottuvuudesta. Käytännössä rauhallisilla myötäilijöillä ei marginalisoituna maskuliinisuuden konstruktiona ollut edes mahdollisuutta käyttää väkivaltaa statusresurssina. Rauhallisten myötäilijöiden ryhmälle oli tyypillistä muita heikommat lajitaidot sekä heikompi fysiikka. Rauhalliset myötäilijät jäivät myös ulkopuolelle joukkueen nk. ”ydinryhmästä” ja sosiaalisesta pelistä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että rauhalliset myötäilijät harvoin kommunikoivat

yhteisissä tilanteissa muiden kanssa. Rauhallisten myötälijöiden asema näkyi selkeästi myös pukukopin istumajärjestyksessä, jossa he yleensä sijoittuivat kauemmas banaaleista tasapainoilijoista ja koviksista. Rauhallisiin myötälijöihin kuuluivat pelaajat joita tässä yhteydessä kutsumme nimillä: Risto, Pekka ja Silvia.

Riston ja Pekan kohdalla heikot pelitaidot olivat yksi suurimmista matalaan statukseen vaikuttavista tekijöistä. Fyysiseltä olemukseltaan molemmat pelaajat olivat muihin nähden pienempikokoisia. Risto oli pelannut joukkueessa jo pidemmän aikaa, mutta ei ollut saavuttanut muiden joukkuekavereiden arvostusta. Risto kuitenkin koki joukkueen hegemonisen maskuliinisuuden edustajat reiluiksi ja muut huomioonottaviksi eikä ollut haastatteluiden perusteella kokenut muidenkaan joukkueen jäsenten osalta kiusaamista tai muunlaista väkivaltaa. Tutkimuksen havainnointivaiheessa kiinnitimme kuitenkin huomiota tapaukseen, joka mielestämme täytti väkivallan määritelmän. Tapauksessa Risto oli unohtanut pelisukkansa kotiin ja ainoastaan Jyrkillä oli mukanaan ylimääräinen sukkapari. Riston pyynnöstä huolimatta Jyrki ei ollut suostuvainen lainaamaan sukkiaan. Kun valmentaja pyysi Jyrkiä lainaamaan sukkiaan, tämä heitti sukat aggressiivisesti päin Riston kasvoja.

Riston kohdalla asemaan joukkueessa vaikutti heikon fyysisyyden ohella suppea sosiaalinen verkosto ja kyvyttömyys osallistua joukkueen sosiaaliseen peliin. Riston asemaa kuvaa hyvin ilmiönä se, miten tietyn tyyppisen maskuliinisuuden edustajalla ei ollut mahdollisuutta osallistua joukkueen sosiaaliseen peliin. Risto oli omaksunut joukkueessaan rauhallisen myötälijän roolin. Suurimpana yksittäisenä syynä Riston eristyneisyyteen olivat kuitenkin muita heikommat lajitaidot. Riston asema viestii yleisesti lajitaitojen statusresurssiluonteesta tutkimassamme joukkueessa. Risto kertoi haastattelussaan olevansa kouluympäristössä sosiaalisesti aktiivisempi. Riston kokemuksen mukaan hänellä oli paljon enemmän kavereita ja tuttuja kouluryhmässään kuin joukkueessa.

Myös Pekan kohdalla heikot fyysiset lajitaidot olivat suurin yksittäinen syy heikkoon statukseen joukkueessa. Kyselylomakkeen perusteella hänellä oli eniten vaikeuksia sopeutua joukkueeseen ja lisäksi hän sai runsaasti mainintoja joukkueen hiljaisimpana ja eniten yksin aikaa viettävänä pelaajana. Pekan status olikin näkemyksemme mukaan joukkueen jäsenistä alhaisin. Lajitaitojen lisäksi

tähän vaikutti hänen roolinsa uutena pelaajana sekä sopeutumattomuus joukkueen sisäiseen ”läpänheittoon” ja sosiaaliseen peliin. Pekka oli joukkueen pelaajista ainoa, jota kohtaan selkeästi kohdistui kiusaamista ja henkistä väkivaltaa. Tämä ilmeni muun muassa tutkimushaastattelujen yhteydessä.

Perttu: *Tämmöset tyypit, jotka on paljon äänessä. Niin minkälaista huumoria siellä heitetään? Onko se semmosta että joitakin, onko se millään tavalla ilkeää?*

*Ilkka: *Kyllä se osiltaan on joillekin vittuillaan.*

Perttu: *Joo, no tuota..*

Lasse: *Kenellä siinä saatetaan vittuilla?*

*Ilkka: *No varmaan kaikille.*

Perttu: *No osaatko yhtään sanoa kohdistuuko se semmosiin, jotka on vähän hljaisempia? Vai kohdistuuko se kavereihin vai..?*

*Ilkka: *No varmaan niihin huonompiin pelaajiin.*

Lasse: *Joo. No ketä sun mielestä on semmosia huonompia pelaajia, joihin se kohdistuu?*

*Ilkka: *Varmaan eniten vittuillaan tälle Pekalle.*

Lasse: *Joo. Minkälaisista aiheista Pekalle vittuillaan?*

*Ilkka: *Varmaan sen muijista.*

Perttu: *Onko sulla kertoa mitään esimerkkiä?*

*Ilkka: *Ai kertoa? No olis varmaan, mutta mä en muista sen nimeä.*

Perttu: *Siis jostakin sen muijista*

*Ilkka: *Joo. No sitten on varmaan, että se oli ruman näköinen, mutta ite en ainaskaan vittuillut.*

Rauhallisten myötälilijöiden ryhmään lukeutuva Silvia oli tutkimamme joukkueen ainoa naispuolinen pelaaja. Silvian status- ja valta-asema joukkueessa poikkesi täysin muista joukkueen pelaajista. Silvia toimi joukkueen maalivahtina ja oli lajitaidollisesti yhteisössään arvostettu jäsen. Silvia oli pelaajana erittäin motivoitunut ja hän harjoitteli muita ahkerammin tehden muun muassa paljon itsenäisiä harjoituksia, mikä osaltaan nosti Silvian arvostusta yhteisössä. Merkittävimmäksi muista pelaajista erottavaksi tekijäksi Silvian kohdalla muodostui kuitenkin sukupuoli. Sukupuolen ohella Silvia lukeutui rauhalliseksi myötälilijäksi nimenomaan siitä syystä, ettei hän kyseenalaistanut joukkueen diskursiivista ilmapiiriä, vaan toimi joukkueessa vallitsevien diskurssien puitteissa pystymättä tai

haluamatta vaikuttaa niihin. Ryhmätilanteissa Silvia oli vaitonainen ja jutteli lähinnä valmentajien ja huoltajien kanssa. Hän ei myöskään osallistunut joukkueen yhteisiin alkulämmittelyihin, vaan suoritti ne itsenäisesti. Toisaalta Silvia näki oman roolinsa myös koululuokassa samantyyppiseksi kuin joukkueessa. Hän kertoi olevansa vaitonainen ja syrjään vetäytyvä myös koulumaailmassa. Silvian asema joukkueessa oli kuitenkin vaikkapa Pekan asemaan verrattuna huomattavasti parempi. Häneen ei kohdistettu minkään tyyppistä arvostelua tai vitsailua esimerkiksi sukupuoleen liittyen. Haastatellut pojat kertoivat arvostavansa Silviaa joukkueen jäsenenä ja muihin rauhallisiin myötäilijöihin nähden Silviällä oli enemmän valtaa. Muun muassa Aleksanteri kertoi haastattelussa, että Silvian pyytäessä jotain muut pelaajat yleensä kuuntelevat ja tottelevat häntä.

Lasse: *Esimerkiksi Silvia on aika hiljainen, että mistähä se niinku johtuu?*

*Aleksanteri: *No varmaan just ku se on niinku joukkueen ainut tyttö. Kyll mä sitten kans tiän, meillä oli semmonen toisessa joukkueessa ku lines. Pelannut tyttöjen maajoukkueessa niinku Silviakin, se oli jotenkin tosi äänekäs ja tuli kaikkien kanssa toimeen. Kyllä Silvia puhuu peleissä, että jos valmentaja sanoo, niin se tulee koppiin huutamaan. Ja osaa puhua ja sanoo jos tarvii apua.*

Lasse: *Miten muuten tota, kunnioitetaanko Silviaa?*

*Aleksanteri: *Kunnioitetaan, siis erittäin paljon. Se on huippumaalivahti ja en oo ikinä ennen nähnyt noin hyvää tyttömaalivahtia.*

Lasse: *Kehtaako Silviasta kukaan koskaan heittää mitään läppää*

*Aleksanteri: *Aika hyvä kysymys, en oo niinku ikinä miettinyt... Ei kukaan heitä siitä mitään läppää. Se o ku hän käy omat verryttelyt vettä ja tälleen. En oo silleen ikinä perehtynyt siihen eikä varmaan kannatakkaan. Se on hyvä ku se aina silleen valmiina jäällä. Ei sen ees välttämättä tarvii, mutta olis se mukava jos se tulis silleen yhdessä tuonne vettä, mutt se että siellä on monia semmosia jotka ei tee yhtä kovin kuin muut. Sen huomaa, että Silvia haluaa tehdä parhaansa ja niinhän se tekkeekin.*

6 POHDINTA

”Urheilua on pidetty miehisyyden viimeisenä linnakkeena ... Mutta ei pelkästään naisten poissaolo urheilusta, valmentamisesta ja urheilujohtamisesta ole antanut aihetta tuohon viimeisen linnakkeen nimikkeeseen. Taustalla on myös ajatuksia siitä, että moderni urheilu jatkaa ja uusintaa joissakin piireissä ikaikaiseksi käsitettyä sukupuolten välistä työnjakoa, jossa raskas ruumiillisuus, kilpailullisuus ja tietty väkivaltaisuuskin kuuluvat itseoikeutetusti `oikeitten´ miesten maailmaan ja tässä urheilun maailmassa kaikkien miesten on yritettävä pärjätä, oli hän millainen mies tahansa”. (Tiihonen, 1999, s. 89.)

Tämä Arto Tiihosen 1999 kirjoittama artikkelikatkelma urheilun ja miehuuden suhteesta kuvaa mielestämme edelleen hyvin nykyistä joukkueurheilun maailmaa Suomessa. Tietynlainen käänne yhteiskunnallisessa keskustelussa on kuitenkin tapahtunut. 2000-luvun Suomessa on alettu käydä keskustelua sukupuolirooleista yhteiskunnallisella tasolla. Homoseksuaalien adoptio- ja avio-oikeus sekä sukupuoliroolien kyseenalaistaminen ovat tulleet osaksi mediakeskustelua herättäen voimakkaita tunteita. Esimerkiksi kirkkoa instituutiona on vaadittu uudistumaan. Myös jääkiekkopiirit ovat heränneet tähän keskusteluun. Pelikentillä tapahtuvaa väkivaltaa ei enää sivuuteta koodistoon kuuluvana ominaisuutena, vaan sitä on alettu kyseenalaistaa.

Saattaa myös olla, että globalisaation ja sosiaalisen median kaltaiset ilmiöt ovat viimeisen vuosikymmenen aikana vaikuttaneet kansalliseen käsitykseen siitä, mitä miehen tulee olla. Edellä mainitut ilmiöt tuottavat nuorille uudenlaisia miehuuden ja maskuliinisuuden malleja adaptoitaviksi. Perinteinen suomalainen miehuus on saanut rinnalleen uudenlaisia tapoja olla mies, eikä perinteinen hypermaskuliininen kuva jääkiekkoilijasta välttämättä enää pidä kaikissa suhteissa paikkaansa. Valitettavasti jääkiekkokulttuurin maskuliinisuushanteet ovat edelleen

kuitenkin jäljessä muuta yhteiskuntaa. Tästä esimerkkinä tutkimuksemme aineistosta esiin noussut ylikorostunut fyysisyyden merkitys statusresurssina sekä erilaiset sosiaalisen kanssakäymisen sisällä ilmenevät vahvan miehen roolia tuottavat diskurssit.

Sukupuolten välinen tasa-arvo jääkiekkopiireissä on kasvanut ja naisjäähkiekkoilijat ovat nykyään arvostettuja urheilijoita, joskaan arvostus ei kuitenkaan yllä mieskiekkoilijoiden tasolle. Hyvä esimerkki naisten arvostuksesta juniorijääkiekkoilun parissa on tutkimamme jääkiekkjoukkueen naispuolinen jäsen, joka oli ansainnut muiden joukkueovereidensa arvostuksen. Kuitenkin myös tämän pelaajan yhteydessä nimenomaan fyysisyys nousi kaikkein merkittävimmäksi statusta nostavaksi tekijäksi, vaikkakaan joukkueen naismaalivahti ei kuitenkaan saanut osakseen täydellistä joukkueoveriensä hyväksyntää sukupuolensa vuoksi.

Vaikkakin fyysisyyden merkitys statusresurssina oli tutkimassamme joukkueessa ylikorostunut, oli joukkueessa käytetty valta reiluuteen ja yhteisöllisyyteen perustuvaa. Joukkueen hegemonista maskuliinisuutta edustaneet pelaajat eivät hyväksyneet väkivaltaa eivätkä pelkoon perustuvaa vallan muotoa. Fyysisyyden merkitystä jääkiekkoilun parissa selittää selkeästi se seikka, että jääkiekko on lajina hyvin fyysinen, vaikkakin fyysisyyden merkitys lapsen tai nuoren statuksen kannalta on todettu merkitykselliseksi myös muissa ympäristöissä kuten koululuokassa (Manninen 2010, Huuki 2010, Swain 2005).

Kriittinen miestutkimus on edelleen suhteellisen nuori tieteenala ja se hakee edelleen muotoaan. Kriittinen suhtautuminen ympäristön tuottamiin mieskuviin ja maskuliinisuuden ihanteisiin on yksi kriittisen miestutkimuksen keskeisimmistä tehtävistä. Mitä pidemmälle tutkimus tällä alalla kehittyy, sitä vahvempi perustepohja syntyy sukupuoliroolien ja yhteisöjen tuottamien maskuliinisuuksien kyseenalaistamiselle. Toivommekin, että kriittisen miestutkimuksen tuottama keskustelu sukupuolirooleista leviäsi tulevaisuudessa entistä voimakkaampana muun muassa koulumaailmaan ja junioriurheilun piiriin. Emme väitä, että jonkinlainen maskuliinisuus olisi ”väärempi” kuin toinen, mutta nuorten poikien kasvattaminen tietyn tyyppistä maskuliinisuutta ihannoiden vie pohjan vaihtoehtoisilta maskuliinisuuksilta. Vaikutuskeinoista tärkeimpänä näemme

nuorten kasvattamisen yhteisölliseen ja suvaitsevaiseen ilmapiiriin, jossa erilaiset tavat tuottaa omaa sukupuoltaan ovat mahdollisia ilman väkivallan ja syrjäytymisen pelkoa.

Sisäministeriön tuoreessa raportissa ”Miksi nuori surmaa - – yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista” pohdittiin viime vuosien aikana tapahtuneita joukkosurmia miesidentiteetin näkökulmasta. (Sisäministeriön selvitys, 2012.) Yhdeksi merkittäväksi tekijäksi surmien taustalla mainittiin epäonnistuminen omien miesideaalien täyttämässä. Kysymys siitä, minkälaisia miehuuden ideaaleja ja arvoja välitämme lapsille ja nuorille osoittautuu erittäin merkittäväksi. Jos siis asetamme kasvatustyössä nuorille pojille tiukkoja miehuuden kehyksiä, voimme olla varmoja siitä, etteivät kaikki yksilöt kykene näitä ideaaleja täyttämään. Kaikkien nuorten miesten samaan muottiin puristamisella saattaa olla katastrofaalisia seurauksia, kuten sisäministeriön selvitys osoittaa.

Tämä tutkimus on ollut meille tulevana opettajina hyödyllinen ja uusia ajatuksia herättävä. Maskuliinisuuteen, valtaan ja statukseen kytkeytyvät asiat ovat arkipäivää opettajan työssä. Koemme, että kykenemme tämän tutkimuksen yhteydessä omaksumamme tiedon avulla tunnistamaan erilaisia status- ja valtakamppailuihin liittyviä asioita tulevassa työssämme. Oppilasryhmän hallinnan kannalta on tärkeää kyetä tunnistamaan erilaisia luokan sisäisiä maskuliinisuuksia, valtahierarkioita sekä sosiaalista peliä. Koemme, että tämän tutkimuskokemuksen ansiosta kykenemme selkeämmin erottamaan luokan sisäisiä sukupuolirooleihin liittyviä diskursseja ja ohjaamaan luokan vallankäytöllistä ilmapiiriä rakentavan vallan käytön suuntaan. Tutkimus on avannut meille statuksen merkitystä yksilön toiminnan kannalta. Ymmärrys siitä kuinka status rajoittaa tai antaa yksilölle mahdollisuuksia, on tärkeä työkalu kohdatessa oppilaita yksilöinä ja rakennettaessa luokkahenkeä reiluuteen, yhteisöllisyyteen ja suvaitsevaisuuteen perustuvaksi. Merkittävä tutkimushavainto opettajan työtä ajatellen oli myös yksilöiden merkitys ryhmän sisäisten diskurssien muotoutumisessa. Tutkimassamme joukkueessa yksi uusi pelaaja muutti hegemonisen maskuliinisuuden lähtökohtia ratkaisevasti. Sama ilmiö on mahdollinen myös koululuokassa.

Uskomme, että tutkimuksellamme on annettavaa meille itselle sekä muille kasvattajille ja opettajille. Ennen kaikkea sillä on annettavaa myös juniorijääkiekkoilun piirissä toimiville aikuisille ja kasvattajille. Yleisesti kriittisen miestutkimuksen teemoilla olisi valtavasti annettavaa nuorten urheilijoiden parissa toimiville ihmisille, jos sille annettaisiin mahdollisuus. Tämän tyyppinen mahdollisuus voisi olla vaikkapa näiden teemojen sitominen valmentaja- ja kasvattajakoulutukseen.

Uskomme, että tutkimuksellamme saattaisi olla runsaasti jatkotutkimusmahdollisuuksia. Teemana ja ympäristönä liikuntakasvatuksellinen toiminta jo itsessään voisi kehittää tutkimusta moneen eri suuntaan. Ensimmäinen mahdollisuus olisi esimerkiksi sisällyttää samaan tutkimukseen useampia joukkueita monipuolisemman ja kattavamman kuvan saamiseksi maskuliinisuuksista ja valtasuhteista jääkiekossa. Useampaa erilaista joukkuetta tutkittaessa olisi mahdollisuus päästä tutkimaan myös vaikkapa sellaista joukkuetta, jossa vallankäytön muoto olisi erilainen. Olimme tutkimuksen alkuvaiheessa yhteydessä Suomen jääkiekkoliittoon, joka ei kuitenkaan halunnut lähteä mukaan laajempaan tutkimukseen.

Yksi jatkotutkimusmahdollisuus olisi ollut myös johonkin tiettyyn statusresurssiin keskittyminen. Tällainen voisi olla vaikkapa huumoriin statusresurssina keskittyvä tutkimus juniorijääkiekkjoukkueissa. Jatkotutkimus tälle tutkimukselle voisi olla esimerkiksi samantyyppisen tutkimuksen toteuttaminen aikuisten jääkiekkoilijoiden joukkueessa tai vaikkapa vertaileva tutkimus jonkin täysin toisen joukkuelajin yhteydessä. Mielenkiintoista olisi myös tutkia nykyistä aihetta enemmänkin valmennuksen ja sen luomien diskurssien näkökulmasta.

Olemme onnistuneet etukäteen tutkimuksellemme asetetuissa tavoitteissa mielestämme hyvin. Vastaukset molempiin tutkimuskysymyksiimme olivat selkeitä ja hyödyllisiä. Koemmekin, että kykenimme rakentamaan luotettavan tutkimusasettelun ja kokonaiskuvan tutkimastamme joukkueesta. Koemme myös, että tutkimuksemme teoriatausta ja lähdemateriaali ovat luotettavia. Uskommekin, että tämä tutkimus jatkaa osaltaan kriittisen miestutkimuksen perinnettä Suomessa.

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, joten sen yleistettävyys pysyy paikallisella tasolla. Tutkimuksemme ei alun perinkään tavoitellut laajaa yleistettävyttä, vaan kyse on yhdestä tapauksesta tietyssä kulttuuris-historiallisessa kontekstissa. Tämän tyyppisten tutkimusten yleistettävyys perustuukin siihen tutkimustraditioon, jota se edustaa sekä niihin lukuisiin tutkimuksiin aiheesta ennen tätä tutkimusta. Tutkimuksen luotettavuutta tukee sen laaja aineisto, jota keräsimme yli vuoden ajan sekä kahden tutkijan välinen vuoropuhelu. Toteutimme kaikki tutkimukseen liittyvät vaiheet aina aineistonhankinnasta kirjoitusprosessiin saakka yhteistyönä, minkä seurauksena arvioimme myös jatkuvasti toistemme työskentelyä. Käytimme havainnointiin paljon aikaa, jonka perusteella pystyimme muodostamaan laadukkaan kyselylomakkeen. Lomaketutkimuksen lisäksi keräsimme useita tunteja tutkimushaastattelumateriaalia. Koemme, että triangulaatio aineistonkeruussa ja laaja aineisto toimivat yhtenä merkittävimpänä luotettavuuden takeena tutkimuksellemme. Omaan motivaatioomme tutkimuksen suhteen vaikutti huomattavan paljon se, että aihe oli meidän itsemme valitsema ja se syntyi omasta kiinnostuksesta tämän alan tutkimukseen.

Sukupuoliroolit, jotka ovat erinäisillä yhteiskunnallisilla osa-alueilla yhä edelleenkin yksi merkittävimmistä ihmisten toimintaa ja elämää leimaavista tekijöistä, ovat kytköksissä vuosisatojen saatossa kulttuurisesti tuotettuihin ideaaleihin siitä mitä pidämme hyväksyttävänä ja mitä emme. Biologisesti olemme joko miehiä tai naisia tai jotain siltä väliltä, mutta sukupuoliroolit ja sitä kautta erilaiset maskuliinisuuden muodot muotoutuvat sen yhteisön sääntöjen ehdolla, jossa elämme. Toivottavasti tulevaisuus tuo tullessaan mahdollisuuden murtaa näitä historiallisesti muotoutuneita, mutta kuitenkin muokattavissa olevia ajatustottumuksia sukupuolesta ja siitä mitä miehen tulee olla. Se, mitä miehen tulee olla, on loppujen lopuksi vain ympäristön luoma koodisto ja tietynlainen ajatustottumuksen uni, joka hallitsee meitä.

Entinen puolustusministeri Yrjö Kallinen: "Elämme unessa. Ajatustottumuksen unessa."

LÄHTEET

- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J.E. (toim.), *Hand book of theory of Research for The Sosiology of Education* (s.241-258). New York: Green World Press.
- Butler, J. (2006). Hankala sukupuoli. Helsinki: Gaudeamus.
- Carrigan, T., Connell, R., & Lee, J. (1985). Toward a new theory of masculinity. *Theory and Society*, 5(14), 551-604.
- Collinson, D., & Hearn, J. (1994). Naming men as men: Implications for work, organization and management. *Gender, Work and Organization*, 1(1), 2-22.
- Connell, R.W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity. Rethinking the concept. *Gender & Society* 19(6), 829–859.
- Connell, R.W. (1995). *Masculinity*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. (2009). *Short introductions – Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Cooper, B. (1981). Michel Foucault - An introduction to the study of his thought. Toronto: The Edwin Mellen Press, 63-69.
- Foucault, M. (1977). *Language, Counter-Memory, Practice. Selected Essays and Interviews*. Donald F. Bouchard (toim.), Oxford: Blackwell.158-162.
- Foucault, M. (1991). Politics and the study of discourse. Teoksessa Burchell, G., Gordon, C., & Miller, P. (toim.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality* (s.72). Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Gardiner, J. (2005). Men, Masculinities, and Feminist Theory. Teoksessa Kimmel, M., Hearn, J., & Connell, R.W. (toim.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities* (s.35-51). London: Sage Publications.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. Quintin, H., & Nowel Smith, G. (toim.), London: Lawrence & Wishart.
- Grönfors, M. (1994). Miehinen kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Sipilä, J., & Tiihonen, A. (toim.), *Miestä rakennetaan- maskuliinisuuksia puretaan*. (s.63-66). Tampere: Vastapaino.
- Gutmann, M., Vigoya, M.V., Futoshi, T., & CROME. (1985). Part II. Global and Regional Patterns. Teoksessa Kimmel, M., Hearn, J., & Connell, R.W. (toim.), *Toward a new theory of masculinity, Theory and society*. (s.69-163). London: Sage Publications.

- Hearn, J. (2004). From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men. *Feminist Theory*, 5(1), 49-72.
- Helsingin Sanomat. (5.10.2012). Sinivalkoinen valhe. Helsingin Sanomien www-sivusto. Viitattu 12.2.2013.<http://www.hs.fi/arviot/Elokuva/Sinivalkoinen+valhe/a1353040005109>
- Howson, R. (2006) Challenging Hegemonic Masculinity. London, Routledge.
- Huuki, T. (2010). *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiellassa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Huuki, T., Manninen, S., & Sunnari, V. (2009). *Humour as a resource and strategy for boys to gain status in the field of informal school*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere.
- Kimmel, M., Hearn, J., & Connell, R. W. (2005). Handbook of Studies on Men & Masculinity. London: Sage Public, 114-163.
- Kokkonen, J. (2008). Kansakunta kilpasilla - Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä 1900-1952. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Lappalainen, S. (2007). Mikä ihmeen etnografia?. Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., & Tolonen, T. (toim.) *Etnografia metodologiana – lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. (s. 9-14). Tampere: Vastapaino.
- Laihonen, K. (21.2.2013). Lastensuojelupäällikkö: Lastensuojeluilmoitus Lehkosesta herättää hyvin ristiriitaisia ajatuksia. YLEn www-sivusto. Viitattu 22.2.2013.
http://yle.fi/uutiset/lastensuojelupaallikko_lastensuojeluilmoitus_lehkosesta_herattaa_hyvin_ristiriitaisia_ajatuksia/6507106.
- Lehtonen, J. (2003) Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Nuorisotutkimusseura. Yliopistopaino. Helsinki. 143-148.
- Lehtonen, J. (1999). Pojista miehiä koulun heterojärjestyksessä. Jokinen, A.(toim.) *Mies ja muutos - kriittisen miestutkimuksen teemoja*. (s.121-148). Tampere: Tampere University Press.

- Lusher, D., & Robins, G. (2007). Hegemonic and other masculinities in local social contexts. Men and masculinities, pre published PDF.
- Manninen, S., Huuki, T. & Sunnari, V. (2011). Earn yo' respect! Respect in the status struggle of Finnish school boys. Men and masculinities. Sage Publications.
- Manninen, S. (2010). Iso, vahva, rohkeä - kaikenlaista. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Martin, P.Y. (1998). Why can't a man be more like a woman? Reflections on Connell's masculinities. *Gender & Society* 12(4): 472-474.
- Miksi nuori surmaa? – yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. (2012). Helsinki: Sisäministeriö. Sisäministeriön selvitys.
- Miller, T. (2001). Sportsex. Temple University Press: Philadelphia.
- Petersen, A. (2003). Research on men and masculinities: Some implications of recent theory for future work. *Men and Masculinities* 6 (1), 54–69.
- Schippers, M. (2007). Recovering the feminine other: masculinity, femininity and gender hegemony. *Theory and Society*, 1(36), 85-102.
- Sipilä, J. (1994). Hegemoninen maskuliinisuus. Sipilä, J., & Tiihonen, A. (toim.) *Miestä rakennetaan - maskuliinisuuksia puretaan*. (s. 20-21). Tampere: Vastapaino.
- Sipilä, P. (1998). Sukupuolitettu ihminen - kokonainen etiikka: Onko sukupuoli oikein? Helsinki: Gaudeamus, 30-31.
- STT. (16.5.2012). Filosofi: Suomalaiset pönkittävät jääkiekolla itsetuntoaan. Helsingin Sanomien www-sivusto. Viitattu 20.7.2012. <http://www.hs.fi/urheilu/Filosofi+Suomalaiset+p%C3%B6nkitt%C3%A4v%C3%A4t+j%C3%A4%C3%A4kiekolla+itsetuntoaan/a1305563642561>.
- Sunnari, V. (2009). Physical Sexual Harassment as Experienced by Children at School - In Northern Finland and Northwest Russia. 14-15.
- Swain, J. (2005). Masculinities in Education in *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Sage, Thousand Oaks. 213–229.
- Tiihonen, A. (1999). Oikeita miehiä – ja urheilijoita? Urheilun miestutkimusta. Jokinen, A. (toim.), *Mies ja muutos – kriittisen miestutkimuksen teemoja*. (s.89). Tampere: Tampere University Press.

- Tiihonen, A. (1994). Hegemoninen maskuliinisuus. Sipilä, J., & Tiihonen, A. (toim.) *Miestä rakennetaan - maskuliinisuuksia puretaan.* (s.229-248). Tampere: Vastapaino.
- Urheilulehti. (1.2.2012). Kielletty puheenaihe – Miksi jääkiekkoyhteisö hiljenee homoudesta. Urheilulehden www-sivusto. Viitattu 16.5.2012.
<http://www.urheilulehti.fi/jaakiekkokielletty-puheenaihe-miksi-jaakiekkoyhteiso-hiljenee-homoudesta>
- Uusi Suomi. (7.5.2012). Kummola vastasi tyylysti – IS: Arhinmäki suuttui UudenSuomen www-sivusto. Viitattu 15.10.2012.<http://www.uusisuomi.fi/urheilu/122275-kummola-vastasi-tylysti-%E2%80%93-is-arhinmaki-suuttui>
- Whitehead, S. M. (2002) Men and Masculinities: Key Themes and New Directions. Cambridge: Blackwell. 93-94.
- Yle. (21.9.2012). Jääkiekkotuomari: minua haukuttiin rumasti. YLEn www-sivusto. Viitattu 15.10.2012. http://yle.fi/urheilu/jaakiekkouerotuomari_olin_tuomarihuora/6304087
- Yle. (12.9.2012). Kiekkotuomiot jakavat lukijoiden mielipiteet. YLEn www- sivusto. Viitattu 15.10.2012.http://yle.fi/urheilu/kiekkotuomiot_jakavat_lukijoiden_mielipiteet/6291523

LIITTEET

8.1 Liite 1 / Kirje valmentajalle ja juniorivastaavalle

Valmentajalle/Juniorivastaavalle

Olemme kaksi luokanopettajaopiskelijaa Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta. Teemme Pro Gradu -tutkielmaamme liittyen juniorijääkiekkoiluun. Ohjaajanamme Oulun yliopiston puolesta toimii kasvatustieteiden tohtori Markku Salakka (markku.salakka@oulu.fi). Tarkoituksenamme on tutkia juniorijääkiekkjoukkueen hierarkiaa, statuksia ja toimintatapoja. Etsimme D-juniorijoukkuetta, jonka toimintaa voimme seurata tarkkailemalla ja kuvaamalla harjoituksia sekä pelireissuja. Pyrimme siihen, että toimintamme tutkijoina vaikuttaisi joukkueen toimintaan mahdollisimman vähän.

Tarkoituksenamme on tehdä huomioita ja muistiinpanoja joukkueen toiminnasta sekä kuvata tutkimustarkoitustamme palvelevia tilanteita. Haluaisimme lisäksi haastatella pelaajia ja mahdollisesti myös valmentajia yksilöhaastattelun keinoin, jotka voisimme suorittaa esimerkiksi harjoitusten yhteydessä. Seuraisimme harjoituksia noin muutaman viikon ajan ja lähtisimme mieluusti omakustanteisesti mukaan myös jollekin joukkueen pelireissuista. Tarkoituksenamme on myös kuvata ja äänittää pelaajien (ja mahdollisten valmentajien) yksilöhaastattelut analysointia varten.

Kaikkea keräämäämme materiaalia käsitellään erittäin luottamuksellisesti ja huolellisesti. Tutkimusmateriaalia ei käytetä muihin tarkoituksiin ja se hävitetään tutkimuksen analysointivaiheen jälkeen. Varsinaisessa tutkimuksen empiirisessä osiossa ei luonnollisesti paljasteta joukkueen nimeä, paikkakuntaa eikä tutkittavien oikeita nimiä.

Tässä vaiheessa haluaisimme luvan joukkueen johdolta tutkimuksemme toteuttamiseen, minkä jälkeen lähestyisimme asian puitteissa joukkueen valmentajia, pelaajia sekä pelaajien vanhempia.

Ystävällisin terveisin Lasse Rasinkangas (0503450097, lasseras@paju.oulu.fi) ja Perttu Toiviainen (0503301483, toiviape@paju.oulu.fi).

Allekirjoitus ja nimenselvennös (Allekirjoittamalla annatte luvan tutkimukseen)

8.2 Liite 2 / Kirje pelaajalle ja hänen huoltajilleen

Pelaajalle ja hänen huoltajalleen.

Olemme kaksi luokanopettajaopiskelijaa Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta. Teemme Pro Gradu -tutkielmaamme liittyen juniorijääkiekkoiluun. Ohjaajanamme Oulun yliopiston puolesta toimii kasvatustieteiden tohtori Markku Salakka (markku.salakka@oulu.fi). Tarkoituksenamme on tutkia juniorijääkiekkjoukkueen hierarkiaa, statuksia ja toimintatapoja sekä seurata joukkueen harjoituksia ja pelireissuja tutkimusmateriaalin keräämistä varten. Pyrimme siihen, että toimintamme tutkijoina vaikuttaisi joukkueen toimintaan mahdollisimman vähän.

Tarkoituksenamme on tehdä huomioita ja muistiinpanoja joukkueen toiminnasta sekä kuvata tutkimustarkoitustamme palvelevia tilanteita. Haluaisimme lisäksi haastatella pelaajia yksilöhaastattelun keinoin, jotka voisimme suorittaa esimerkiksi harjoitusten yhteydessä. Seuraisimme harjoituksia noin muutaman viikon ajan ja lähtisimme mieluusti omakustanteisesti mukaan myös jollekin joukkueen pelireissuista. Tarkoituksenamme on mahdollisesti kuvata ja äänittää pelaajien toimintaa sekä yksilöhaastattelut analysointia varten.

Kaikkea keräämäämme materiaalia käsitellään erittäin luottamuksellisesti ja huolellisesti. Tutkimusmateriaalia ei käytetä muihin tarkoituksiin ja se hävitetään tutkimuksen analysointivaiheen jälkeen. Varsinaisessa tutkimuksen empiirisessä osiossa ei luonnollisesti paljasteta joukkueen nimeä, paikkakuntaa eikä tutkittavien oikeita nimiä.

Pyydämme tällä kirjeellä lupaa tutkimuksen toteuttamiseen itse pelaajalta sekä pelaajan huoltajalta.

Ystävällisin terveisin Lasse Rasinkangas (lasseras@paju.oulu.fi) ja Perttu Toiviainen (toiviape@paju.oulu.fi).

Pelaajan allekirjoitus ja nimenselvennös (Allekirjoittamalla annatte luvan tutkimukseen)

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennös (Allekirjoittamalla annatte luvan tutkimukseen)

8.3 Liite 3 / Kyselylomake

Seuraavat vastaukset ovat ainoastaan tutkimuskäyttöön, eikä niitä näytetä joukkueen muille pelaajille, valmentajille tai kenellekään muulle ulkopuoliselle. Vastaa kysymyksiin mahdollisimman rehellisesti ja huolellisesti. Voit nimetä jokaiseen kysymykseen 1-3 henkilöä. Jos joukkueessasi ei kuitenkaan ole yhtään kuvausta vastaavaa henkilöä, voit jättää kohdan tyhjäksi.

Lomakkeet näkevät ainoastaan tutkijat (Perttu ja Lasse), jotka ovat vastausten suhteen vaitiolovelvollisia. Toivomme, ettet utele muiden vastauksia tai kerro omia vastauksiasi muille, sillä vastaukset ovat henkilökohtaisia.

Muista vastata pelaajan etunimellä ja sukunimen ensimmäisellä kirjaimella!

1. Sinun etu -ja sukunimesi:

---

2. Keitä kuunnellaan eniten joukkeeseen liittyvissä asioissa (aikuiset poislukien)?

---

3. Ketkä ovat reiluja pelaajia?

---

4. Ketkä joukkueestanne viettävät muita enemmän aikaa yksinään?

---

5. Ketkä joukkueestanne heittävät läppää/aurattavat muita?

---

6. Keiden seurassa halutaan yleensä eniten olla?

---

7. Ketkä pelaajat ovat aggressiivisimpia kentällä?

---

8. Keillä joukkueen pelaajista on eniten vaikeuksia sopeutua porukkaan?

---

9. Ketkä pelaajat ovat aggressiivisimpia kentän ulkopuolella?

---

10. Ketkä ovat parhaita joukkuekavereitasi?

---

11. Ketkä ovat joukkueesi parhaimpia pelaajia?

---

12. Ketkä ovat joukkueesi kilpailullisimpia pelaajia?

---

13. Keillä joukkueestasi on paljon ”respektiä” muiden silmissä?

---

14. Ketkä kiinnittävät eniten huomiota pukeutumiseen?

---

15. Ketkä panostavat eniten jääkiekkovarusteisiin- ja välineisiin?

---

16. Ketkä joukkueestasi ovat eniten äänessä ja esillä?

---

17. Ketkä ovat joukkueen hiljaisimpia?

---

18. Keiden joukkuekavereidesi kanssa sinulla on ollut riitaa tai erimielisyyksiä?

Vastaa vielä valmentajia koskeviin kysymyksiin. Vastaa seuraaviin kysymyksiin vapaamuotoisesti omin sanoin.

1. Miten valmentajan vaihdos on vaikuttanut joukkueeseen?

Pohdi vastauksessasi joukkueen ilmapiiriä, joukkuehenkeä ja pelaajien käyttäytymistä.

---

2. Millainen on sinun mielestäsi hyvä valmentaja?

Kiitos vastauksistasi!

8.4 Liite 4 / Teemahaastattelurunko

Kysymykset suosituista

Olet maininnut suosituksi henkilöstä?

Mitkä ominaisuudet tekevät suositun?

- Sosiaalisuus?
- Pukeutuminen?
- Ulkonäkö?
- Huumori? Millaista? Ilkeää, vähättelevää? Reilua ja kaverit huomioonottavaa?
- Pelitaidot? Vaikuttaako statukseen/asemaan?
- Performanssit/tempaukset?
- Välittäminen? Ottaako toisten tunteet huomioon? Onko pelätty? Onko hyvä tyyppi? Miksi?
- Väkivalta? Tulistuuko helposti? Raivonpuuskat?

Kiusaako ketään?

- Miten suhtautuu hiljaisempiin henkilöihin?

Leuhkiiko?

Koetko, että tällä henkilöllä on valtaa?

- Perustuuko valta reiluuteen, onko hyvä tyyppi vai ilkeilyyn ja pelon ilmapiiriin? Vai jotain näiden väliltä?

Mitä respekti tarkoittaa sinun mielestäsi?

- Onko tällä henkilöllä respektiä? Miksi?

Mitä tarkoittaa sinun mielestäsi kaverisuosio?

-Mitä eroa on respektillä ja kaverisuosiolla?

Kysymykset hiljaisemmista?

Olet maininnut _____ hiljaisemmaksi ja että hänellä on vaikeuksia sopeutua porukkaan.

Miksi vaikeuksia sopeutua?

Onko sosiaalisissa taidoissa puutteita?

Millaisia asioita esim. hän ei osaa kuin _____?
Vaikuttaako pelitaidot suosioon?

Vaikuttaako pukeutuminen/ulkonäkö/varusteet?

Heittääkö läppää? Miten muut suhtautuvat? Pureeko huumori muihin? Jos joku muu kertoisi saman jutun, naurettaisiinko sille?

Yrittääkö koskaan tehdä tempauksia, joilla saisi huomiota? Jos tekee, miten muut suhtautuvat?

Onko tätä henkilöä kiusattu joukkueessa? Sanallisesti, fyysisesti?
Kuka?

Onko hiljaisempi reilu muita kohtaan? Jos on, miksi ei ole mainittu reiluna? Onko joku reiluksi mainituista häntä reilumpi?

Onko hiljaisemmalla kavereita joukkueessa?

Onko hänellä valtaa? Jos on, missä asioissa?

Onko joku joka tulee toimeen kaikkien kanssa?

Mistä johtuu? Statusresurssit?

- Sosiaalisuus?
- Pukeutuminen?
- Ulkonäkö?
- Huumori? Millaista? Ilkeää, vähättelevää? Reilua ja kaverit huomioonottavaa?
- Pelitaidot? Vaikuttaako statukseen/asemaan?
- Performanssit/tempaukset?
- Välittäminen? Ottaako toisten tunteet huomioon? Onko pelätty? Onko hyvä tyyppi? Miksi?
- Väkivalta? Tulistuuko helposti? Raivonpuuskat?

Haastateltavan kysymykset

Miksi jotkut tyytit ovat kavereitasi, miksi jotkut eivät? Voisiko joku hiljaisempi/suosittampi olla kaverisi?

Miksi pidät jostakin henkilöstä?

Kenellä on mielestäsi paljon valtaa? Kenellä ei?

Millainen asema sinulla itselläsi on joukkueessa? Onko sinulla valtaa? Onko sinussa sellaisia piirteitä, jotka vaikuttavat asemaasi joukkueessa?

Jos mietit asemaasi vaikkapa koulussa, miten se eroaa asemastasi jääkiekkjoukkueessasi?

Onko sinusta tärkeää olla suosittu?

Millainen on sinun mielestäsi normaali poika?

Oletko mielestäsi normaali poika?

Millainen poika olet joukkuekavereiden silmissä?

Millainen on tämän joukkueen ”miesihanne”?

Millainen poika/mies haluaisit olla?

Onko sinua ikinä kiusattu joukkueessa tai jossain muualla?